

Puhe musiikissa vai musiikki puheessa?

Nuorisobändien sanoitukset kriittisen tekstintulkinnan kohteena.

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden laitos
Pro gradu -tutkielma
Jukka Kemppi

Kasvatustieteiden laitos

KEMPPI, JUKKA: Puhe musiikissa vai musiikki puheessa? Nuorisobändien sanoitukset kriittisen tekstintulkinnan kohteena.

Pro gradu –tutkielma, 69 s., 2 liites.

Kasvatustiede

Toukokuu 2001

Tämän pro gradu –tutkielman lähtökohtana on oletukseni kielen konstruktiiivisesta ja todellisuuden diskursiivisesta luonteesta. Ajattelen kielen olevan osa sosiaalista todellisuutta eikä pelkästään väline sen kuvaamiseen. Analysoin nuorisobändien sanoituksia käyttämällä lähestymistapana kriittistä tekstintulkintaa ja menetelmänä diskurssianalyysia. Tutkimusongelmanani on selvittää, kuinka nuoret tuottavat itsensä nuoriksi lauluteksteissään ja miten he merkityksellistävät ja rakentavat elämänsä todellisuutta. Tätä varten olen identifioinut lauluista neljä erilaista repertuaaria eli todellisuutta luovaa puhetapaa. Analyysini perustuu repertuaarien tulkinnalle, mutta repertuaarit eivät ole itse ilmiöitä vaan analyyttisiä apuvälineitä tulkintani näkyväksi tekemiseksi. Ne ovat siis tulkintatyöni tuloksia.

Aineistona minulla oli neljän nuorisobändin sanoitukset, yhteensä kahdeksan kappaletta. Kaksi bändiä oli Lappeenrannasta ja kaksi Tampereelta. Repertuaarien tulkinnan perusteella nuoruuteen näyttäisi kuuluvan aidon olemisen vaatimus, elämyshakuisuus, tietoisuus lukuisista valinnanmahdollisuuksista sekä epämääräinen ahdistus tulevasta. Aloitan tutkimukseni diskurssianalyysin käsitteistön esittelyllä, jonka jälkeen analysoin aineistoa hyvin tarkasti ja aineistolähtöisesti, ja lopuksi laajennan tulokset kuvaamaan nykyistä yhteiskunnan tilaa. Tutkimukseni pieni aineisto ei varmasti-kaan kerro siitä, mikä on kulttuurisesti yleistä, mutta se voisi kertoa siitä, mikä on mahdollista. Pyrkimykseni on sanoa pikemminkin vähästä paljon kuin paljosta vähän.

Diskurssianalyyttistä ja konstruktionistista kirjallisuutta ei ole vaikea löytää. Diskursiivinen todellisuus vaihtelevine ilmiöineen näyttää yhä kiinnostavan monia tutkijoita. Mutta sanoitusten tutkiminen näyttää jääneen vähemmälle huomiolle. Koska minulla ei ollut suoranaista mallia analyysin teolle (paitsi tietysti oma aikaisempi tutkimukseni vuodelta 1999), lainasin keskeisimpiä ajatuksia tekstin tulkintamisesta sekä kielen diskursiivisesta luonteesta seuraavilta tutkijoilta: Jokinen, Juhila & Suoninen 1999: Diskurssianalyysi liikkeessä ja 1993: Diskurssianalyysin aakkoset; Lehtonen 1998: Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia; Heikkinen 1999: Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä sekä Järviluoma & Roivainen 1997: Musiikki, identiteetti ja ruohonjuuritaso. Teoriani tueksi olen hakenut lisäksi pohdintoja niin brittiläisiltä diskurssianalytikoilta, ranskalaisilta merkityksentutkijoilta kuin muutamalta kielen luonteesta kiinnostuneelta filosofiltakin.

Työni ei ole puhdasoppista diskurssianalyysia (jos sellaista ylipäätään on olemassa), vaan pikemminkin kielen problemaattisuuden pohdintaa ja tulkinnan tekoa erilaisia konstruktiiivisiä näkemyksiä yhdistelemällä, mitä luonnehdin kriittiseksi tekstintulkinnaksi.

SISÄLLYSLUETTELO

I JOHDANTO 4

1. ESIPUHE 4
2. TAUSTAA JA TULEVAA 5
3. AIKAISEMPI SUOMALAINEN BÄNDITUTKIMUS 8

II TEOREETTIS-METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT 9

4. KÄSITTEIDEN ILMIÖMÄINEN OLEMASSAOLO 9
 - 4.1. Merkitysten samankaltaisuus ja erilaisuus 10
 - 4.2. Yksilön rooli merkitysten muodostumisessa 11
 - 4.3. Ferdinand de Saussure vs. Roland Barthes 13
 - 4.4. Analysoitavana merkitysjärjestelmä, diskurssi vai tulkintarepertuaari? 14
 - 4.5. Diskurssianalyysin suhde sosiaaliseen konstruktionismiin ja kognitiotieteisiin 15
5. TUTKIJA, TEKSTI JA KONTEKSTI 18
6. MAAILMANKUVA TUTKIMUKSEN TAUSTALLA 20
 - 6.1. Oma maailmankuvani 20
 - 6.2. Maailmankuvan sukupuolisuus 22

III AINEISTO, ANALYYSI JA PÄÄTELMÄT 24

7. TUTKIMUSAINEISTO JA -ONGELMA 24
 - 7.1. Luonnolliset aineistot 24
 - 7.2. Aineiston koko, repertuaarien analysointi ja tutkimusongelma 24
 8. REFLEKTOINTIA 28
 - 8.1. Paluu alkuun 28
 - 8.2. Repertuaarien moninaisuus 28
 9. TULKINNAN ONGELMALLISUUS 35
 - 9.1. Kuinka löytää ja tunnistaa repertuaari? 35
 - 9.2. Tekstilajitietoisuus ja kielipelit 36
 - 9.3. Tilanteisuus ja retorisuus 37
 10. SANOITUSTEN MERKITYSTEN TUOTTAMINEN 38
 - 10.1. Englanninkielinen vertauskuvallisuus 38
 - 10.2. Repertuaarien luominen ja analysointi 41
 - 10.3. Mielleyhtymien paljastaminen 56
 11. PÄÄTELMIÄ 58
 - 11.1. Laulut uutta tuottamassa 58
 - 11.2. Repertuaarit yhteisöllisyyden ilmentäjinä 59
 - 11.3. Hyvä elämä 61
 12. JÄLKIVIISAUTTA 63
- LÄHDELUETTELO 65
- LIITE 1 71

I JOHDANTO

1. ESIPUHE

Tämän opinnäytteen sivuilla lukija törmää usein käsitteisiin ”sosiaalinen konstruktioismi”, ”diskurssianalyysi” ja ”repertuaari”. Siinä ei sinänsä ole mitään ihmeellistä, nuo käsitteet lienevät useimmille yliopistoihmisille tuttuja ehkäpä jo kyllästymiseen asti. Aiheesta on kirjoitettu hyllymetreittäin eikä loppua tunnu olevan vielääkään näkyvissä. Diskurssianalyysi ja sosiaalinen konstruktioismi eivät kuitenkaan aina liity toisiinsa, vaikka ne jakavatkin samoja lähtökohtaoletuksia maailman luonteesta. Nuorisobändien sanoitusten tutkimiseen konstruointi kuitenkin tuntuu sopivan eikä vähiten ihmistieteiden ja kulttuurintutkimuksen näkökulmasta. Eri asia sitten on, miksi teen tällaista tutkimusta. Olisi liian idealistista väittää, että teen sitä nuorison itsensä hyväksi, sillä nuoriso harvemmin vaatii itsensä tutkimista (vrt. Nieminen 1998, 220). Toivottavasti en tee sitä myöskään vain siksi, että se täytyy tehdä, jos mielin saada maisterin paperit. Toivon vilpittömästi, että tämä tutkimus on seurausta oman uteliaisuuteni tyydyttämisestä. Jos se vielä synnyttää keskustelua, aina parempi. Parhaimmillaan tutkimus auttaa nuorisoa jollain tavalla. Tietenkään en ole tekstin kirjoittajana pyyteetön olento, vaan haluan itsekkäästi nimetä maailmaa hyväksi näkemälläni tavalla. Suurin osa jatkossa sanotusta on sanottu jo aikaisemmin jossain muualla, mutta tulkintaa pidän omanani.

Tämä ei ole tutkimus siitä, millaista musiikkia nuoret soittavat eikä yleensääkään esittely nuorisobändeistä. Sen sijaan tämä on tutkimus nuorten kielen käytöstä ja siitä, miten nuoret itse tuottavat itsensä nuoriksi. Niinpä sanoitusten valinta tutkimusaineistoksi onkin tietoinen valintani tässä elämässämme merkkien maailmassa. Musiikki ei pelkästään ilmene yhteiskunnassa vaan yhteiskunta ilmenee myös musiikissa.

2. TAUSTAA JA TULEVAA

Tämä pro gradu –tutkielma on suoraa jatkoa aikaisemmalle tutkielmalleni (Kemppe, 1999) ”*Valoisampaan elämään enkö pääsis jo tänään? Diskurssianalyttinen tarkastelu nuorisobändien sanoituksista*”, joka oli metodologinen tutkimus lappeenrantaisten nuorisobändien sanoituksista. Pääpaino oli pikemminkin diskurssianalyysin teoreettis–metodologisten lähtökohtien esittelyssä kuin nuorisobändien sanoitusten analysoinnissa. Nyt keskityn sanoitusten empiiriseen analysointiin diskurssianalyysin keinoin ja tuon teoreettisia ajatuksia esille samanaikaisesti analyysin ohessa. Ajattelen todellisuuden rakentuvan diskursiivisesti, jolloin kielen katsotaan olevan osa sosiaalista todellisuutta eikä pelkästään väline sen kuvaamiseen. Tällaista tapaa ymmärtää kielen olemus kutsutaan *sosiaaliseksi konstruktionismiksi*. Vastakkainen näkökulma on realistinen näkemys kielestä, jolloin kieli nähdään vain välineeksi faktojen saamiseen todellisuudesta.

Konstruktionistinen näkemys on siis edelleen tutkimukseni pohjana. Tarkennan joitakin aikaisemmin väljästi käyttämiäni käsitteitä ja siirrän metodisen painotuksen *tekstien todellisuutta luovien puhetapojen eli repertuaarien* tarkasteluun. Pohdiskelen kielen käyttöä hieman myös filosofian näkökulmasta. Olen kerännyt muutamia uusia sanoituksia (edelliset sanoitukset olivat vuodelta 1997) sekä lappeenrantaalaisilta että tamperelaisilta nuorisobändeiltä, joten vertailen hieman myös kahden eripuolella Suomea sijaitsevan kaupungin nuorisobändejä keskenään. Bändien vähyden vuoksi lienee kuitenkin liian rohkeaa puhua mistään *genretutkimuksesta* eikä se ole tarkoituskaan. Varsinaisena tutkimuskohteena ovat sanoitukset eivätkä niiden laatijat yksilöinä, joten näytteeksi valitsin teksteistä ei käy ilmi sen paremmin bändin kotipaikka kuin sen nimikään. Bändien vertailu tapahtuu niiden sanoitusten repertuaarien vertailuina.

Työni on myös kvalitatiivinen kulttuurintutkimus nuorten kielen käytöstä heidän musiikkinsa avulla. Kulttuurin käsitteelliseen luonteeseen kuuluu, että se voidaan määrittellä ja ymmärtää monella tavalla oikein (Knuuttila 1994, 10). Joskus tällaisen epämääräisen käsitteen määrittelyn ainoa hyöty tuntuu olevan siinä, ettei se kerro kenellekään mistään mitään. Mutta pidän tätäkin sosiaalisen konstruktionismin periaatteille rakentuvaa tutkimustani kulttuurintutkimuksena, koska tarkastelun keskiössä ovat niin merkityksen käsite kuin yhteiskuntaelämän merkitysvälitteisyyskin. Käytän kvalitatiivisten menetelmien rinnalla myös kvantitatiivisia tutkimusvälineitä tulosten esittelyssä tarkoitukseni analyysin syventäminen. Kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä voi perustellusti käyttää samassakin tutkimuksessa, vaikka ne eivät yleensä tuotakaan yhteismitallista tietoa (ks. tällaisesta onnistuneesta menetelmien yhdistämisestä esim. Pylvänäinen 2000). Menetelmällisenä vä-

lineenäni on diskurssianalyysi – kuitenkin niin, että analyysin ohella olen jatkuvasti syventynyt konstruktionistiseen kirjallisuuteen.

Miksi sitten olen valinnut juuri tällaisen lähestymistavan nuorten puheen tutkimiseksi? Perusteluksi ei ehkä riitä se, että pidän musiikista tai että ymmärrän nuorten puheen sellaisena tapana, jolla nuoret rakentavat elämäänsä ymmärrettäväksi ja luovat samalla yhteisöllisyyden kokemuksia (ks. aikaisempi perusteluni Kemppi 1999, 4). Perustelen lähestymistapaa sillä, että tutkimukseni lähtökohtana on puheen toiminnallinen luonne. Puheella nuoret paitsi kuvailevat asioita myös tekevät erilaisia seuraamuksia mahdollisiksi. Puhe on käytännössä toteutuvaa toimintaa, ja juuri jokapäiväiset käytännöt määrittävät ihmisyyttä, koska sosiaaliset siteet luodaan aina hetkittäin uudelleen puheessa ja yhteistoiminnassa. Nämä jokapäiväiset käytännöt voivat tulla näkyviksi sellaisissa tilanteissa, joissa ihmiset purkavat yhteiseen maailmaan kuulumisen kokemuksia toisilleen (vrt. Peräkylä 1990, 20). Musiikki on yksi tapa purkaa näitä kokemuksia, ja musiikin avulla voi olla mahdollista päästä käsiksi yhteistoiminnan käytäntöihin ja kielen käytännöllisiä seurauksia tuottavaan luonteeseen. Tähän ajatukseen liittyy näkemys todellisuuden ja kielen yhteenkietoutumisesta, eli kieltä ja todellisuutta ei voi erottaa toisistaan eikä todellisuus siten sijaitse kielen ulkopuolella. Kielellä paitsi kuvataan todellisuutta myös luodaan sitä (ks. esim. Burr 1995, Parker 1992 sekä Potter & Wetherell 1987).

Puheen voi ymmärtää monella eri tavalla. Asian voi ilmaista käänteisesti niin, että kieli antaa monia mahdollisuuksia jonkin ilmiön ymmärrettäväksi tekemiseen. Kieltä käyttäessään ihmiset *merkityksellistävät* puheensa (tai kirjoituksensa) kohteet. Tällöin on mahdollista eritellä niitä keskenään erilaisia kielellisiä resursseja, joita ihmiset käyttävät luodessaan vuorovaikutustilanteita ja konstruoidessaan samalla sosiaalista maailmaa. Tässä tutkimuksessa sosiaalisen maailman konstruointi tarkoittaa niitä keinoja, joilla nuoret tuottavat itsensä kielellisesti juuri tietyn tyyppiseksi sosiaalisiksi ryhmäksi erotukseksi muista ryhmistä. Miten nuoret tuottavat sosiaalisen todellisuutensa ja kuinka he pitävät yllä yhteisöllisyyden teemoja lauluissaan? Nämä kysymykset läpäisevät koko tutkimukseni johdannosta loppupäätelmiin. Lauluja tekemällä nuoret nimeävät maailmaa sen ilmiöineen.

Työni jakaantuu kolmeen osaan: johdantoon, teoreettisten lähtökohtien esittelyyn sekä varsinaiseen analyysijaksoon. Luvussa 3 luon lyhyen katsauksen aikaisempaan suomalaiseen bänditutkimukseen. Se lienee paikallaan aineistoni taustan suhteuttamiseksi kontekstiinsa. Luvussa 4 määrittelen keskeistä käsitteistöä pyrkimyksenäni luoda synteesi omista ja aiemmin esitetyistä näkemyksistä. Samalla kirjoitan hieman diskursiivisen tulkinnan suhteesta kognitionismiin. Luvussa 5 pohdiskelen

tutkijan, tekstin ja kontekstin suhdetta toisiinsa tutkimuksessa. Seuraavassa luvussa 6 tarkastelen tutkijan taustalla vaikuttavaa maailmankuvaa sekä tutkimuksen etiikkaa. Esittelen tutkimusongelmani sekä analysoimani aineiston luvussa 7. Luku 8 sisältää reflektointia edellisen tutkimukseni tiimoilta, ja luvussa 9 pohdin ennakkoon tulkinnan ongelmallisuutta. Luku 10 on varsinaista tekstien analysointia, jossa sovellan yhtä diskurssianalyysin laajaan käsitteistöön kuuluvaa tekstianalyysin tapaa repertuaarien löytämiseksi ja niiden tulkitsemiseksi. Luvussa 11 esittelen tulkintani ja viimeisessä luvussa 12 pohdin koko tutkimusprosessin herättämiä kysymyksiä.

Tällaisen johdannon kirjoittaminen kuvastaa hyvin koko konstruktivisen tutkimuksen luonnetta. Tutkimuksella on Januksen kasvot: kirjoittaja kirjoittaa johdannon vasta sen jälkeen, kun kirja on valmiina, sillä hänen on tiedettävä kirjansa sisältö. Lukijalle johdanto on kuitenkin ensimmäinen kosketus tekstiin – ellei hän sitten hyppää sen yli. Samoin kuin johdannolla on samanaikaisesti sekä esi- että jälkimaku, niin myös koko tutkimuksen kirjoittaminen on jatkuvaa palaamista jo pohdittuihin ongelmiin ja niiden uudelleen kehittelyä, sillä mikään teksti ei ole tulkittavissa vain yhdellä tavalla.

3. AIKAISEMPI SUOMALAINEN BÄNDITUTKIMUS

Suomalaiset bänditutkimukset ovat keskittyneet lähinnä rockmusiikkiin massakulttuurina eivätkä niinkään musiikin tuottamiseen.¹ Vielä vähemmän on tutkittu bändien sanoituksia. Kyhyräisen (1992) tutkimus bänditoiminnasta nuorisokulttuurisena ilmiönä sivuaa omaa aihettani bändin identiteetin rakentumisen osalta, mutta tutkielma ei ole sanoitusten analyysia. Ehrnroothin (1988) rockin sosiologinen tutkimus hevareista ja hevin myytistä on mielenkiintoinen myyttien diskursiivisen tulkinnan kannalta. Halme (1992) tarkastelee lisensiaattityössään Juice Leskisen laulujen sanoituksia erilaisten merkitysten ja tulkintamahdollisuuksien kannalta puuttumatta oikeastaan ollenkaan itse tekijän ajatusmaailmaan tai laulujen syntytaustaan. Halmeen tutkimusmetodi on lähellä omaani, vaikka hän ei puhukaan varsinaisesti diskurssianalyysista. Hän etsii laulujen sisällöstä ”usein toistuvia ja yhteen liittyviä ajatuskulkuja”, joita voisi nimittää myös repertuaareiksi. Halme (1994) on jatkanut tutkimustaan pohtimalla rockin luonnetta ja sen suhdetta olemassaoloon yleensä. Laulujen sanoituksista – ja etenkin niiden väärinkuulemisesta – on kiinnostunut myös Isokangas, joka on koonnut väärinkuultuja laulunsanoja jo kaksien kansien väliin (Viljejä rubiineja 1999 sekä Minä suojelen sinua taiteelta 2000).

Minulla ei ole ollut paljon esimerkkejä sanoitusten analyysistä, joten olen kehitellyt oman välineistöni soveltaen yhtä hyväksi havaitsemaani diskurssianalyysin tapaa. Taustalla on oma kandidaatin tutkielmani. Mielenkiintoni on musiikin tavassa ilmaista yhteisöllisyyttä ja sosiaalista identiteettiä. Nuoret pitävät puheessaan yllä yhteisöllisyyttä, jossa he näkevät todellisuuden tarpeeksi samalla tavalla määrittäytyäkseen ryhmäksi mutta samalla tarpeeksi eri tavalla erottuakseen muista ryhmistä. Tarkoitan tässä puheella laajasti kaikkea puhuttua ja kirjoitettua kieltä ja tulkitsen bändien sanoituksia niistä löytämieni repertuaarien avulla.

¹ Ks. esim. Heiskanen & Mitchell 1985; Hoikkala 1989; Söderholm 1987. Jaana Lähteenmaa on tarkastellut sukupuoliroolien esille tuomista kirjassaan ”Tytöt ja rock” vuodelta 1989.

II TEOREETTIS-METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

4. KÄSITTEIDEN ILMIÖMÄINEN OLEMASSAOLO

Diskurssianalyysia on määritelty hyvin monin eri tavoin, kuten esimerkiksi lauseessa olevien kielellisten muotojen tutkimukseksi, lauseiden välisen koheesion ja yhteyden tutkimukseksi, sosiaalisessa ja kognitiivisessa kontekstissa esiintyväksi kielen tutkimukseksi sekä laajaksi yleiskäsitteeksi, joka kattaa kaiken tutkimuksen (Pesonen 1997b, 135). Käsitteiden vaihtelevuus ja sekavuus on suuri eikä diskurssianalyysiä käsitteenä voi luonnehtia kovinkaan yhtenäiseksi.² Kansainvälisessä diskurssianalyttisessä keskustelussa erityisesti brittiläiset tutkijat ovat hyvin aktiivisia, ja niinpä myös erilaiset oppikiistat ovat arkipäivää (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 10). Välttääkseni sekaannusta määrittelen keskeiset tutkimuksessani käyttämäni käsitteet, mikä toivottavasti auttaa lukijaa seuraamaan tutkimuksen kulkua. Olen alustavassa tutkimuksessani määritellyt muutamia diskurssianalyysin avainkäsitteitä (Kemppi 1999, 10-16). Vaikka tämän tutkimuksen painopiste onkin repertuaarien analysoinnissa eikä enää niinkään metodien esittelyssä, haluan tarkentaa joitakin aikaisemmin käyttämiäni käsitteitä sekä selventää hieman diskurssianalyysin suhdetta sosiaaliseen konstruktio- nismiin ja kognitiotieteisiin.³ Pyrin tutkimaan kielen problematiikkaa metodisen näkökulman lisäksi myös filosofisesti, millä toivon saavani tutkimusotteeseeni syvyyttä ja välttäväni diskurssianalyysin kuluneimmat kliseet. Tehtävä on tietysti vaikea, koska olemme väistämättä kielen vankeja, mutta kaikkea voi ja pitääkin yrittää kyseenalaistaa.

Mutta tietenkään pelkkä käsitteiden tutkimus ei riitä. Pelkkään käsiteanalyysiin keskittyminen joutaa helposti siihen, ettei käsitteitä nähdä itse ilmiöiltä. Tässä mielessä jaankin Vesa Puurosen (1998, 241) ajatuksen siitä, että käsitteet eivät ole todellisuuden epäproblemaattisia vastineita ja että maailmassa on muutakin kuin käsitteitä. Esimerkiksi nuorisokäsite on ongelmallinen. Nuorisotutkimuksessa ei ole juurikaan pohdittu nuorisokäsitteen ja ilmiön suhdetta, vaan on automaattisesti lähdetty siitä, että käsitettä vastaava ilmiö, siis nuoriso, on olemassa (mt., 238). Tällöin kysymys kuuluu: Mikä on nuoriso? Joku voisi väittää kysymystä helpoksi, mutta koska nuoriso konstruoituu sekä sosiaalisesti että historiallisesti aina uudelleen, kysymys osoittautuu nopeasti yhtä vaikeasti vastattavaksi kuin esimerkiksi filosofinen pohdiskelu hyvän olemuksesta. Äärimmäinen väite voisi

² Itse jaan diskurssianalyysin kahteen pääryhmään. Foucault – vaikutteinen analyysi tutkii lähinnä institutionalisoitunutta puhetta ja sen valta-aspekteja. Toinen suuntaus keskittyy siihen, mitä puheella pyritään saamaan aikaan puhujien välisessä vuorovaikutustilanteessa. Tällaista näkökulmaa edustavat mm. Potter & Wetherell.

olla, ettei nuorisoa ole olemassa ollenkaan.⁴ Tällainen käsitteiden rakentumisen ongelma ei rajoitu pelkästään antamaani esimerkkiin, vaan se koskee kaikkia tutkimuksessa käytettäviä käsitteitä ja tutkimuskohteita. Käsitteet vain otetaan helposti annettuina, jolloin tutkija tuottaa uudestaan ne merkitykset, joita käsitteet näyttävät luonnostaan kantavan. Merkitykset ovat kuitenkin sosiaalisten kamppailujen tulosta, mitä tarkastelen hiukan tuonnempana.

4.1. Merkitysten samankaltaisuus ja erilaisuus

Diskurssianalyysin pohjana on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan ihminen ei voi saada tietoa tutkimastaan sosiaalisesta todellisuudesta täysin ”puhtaana”, vaan aina tietystä näkökulmasta merkityksellistettynä (Alasuutari 1994, 51; Burr 1995, 1-8). Pesosen (1997b, 139) esimerkkiä lainaten: Kun puhumme jostakin asiasta, esimerkiksi jumalasta, määrittelemme keskustelun kohteen erilaisilla merkityksillä ja määreillä, jotka ovat osa jotakin laajempaa merkitysjärjestelmää. Vaikka puhumme samasta kohteesta (jumala), voimme puhua uskomisen kohteesta, maailman luoja, fiktiivisestä olennosta tai lapsuuden traumaattisen isärepresentaation heijastumasta. Merkityksellistämässä on samanaikaisesti voimassa sekä merkitysten vakiinnuttaminen (jotta saman kulttuurin jäsenet ymmärtäisivät toisiaan) että merkitysten moninaisuus sekä merkitysten muuntuminen ja uusien merkityksellistämisen tapojen luominen (Jokinen 1999, 39).

Koska sosiaalinen todellisuus ilmenee ihmisille monella eri tavalla, puheessa on käytössä useita toisilleen vaihtoehtoisia merkitysjärjestelmiä, ja maailmaa kuvatessaan ihmiset tekevät maailmasta kuvauksensa kaltaisen (Peräkylä 1990, 149-150; Parker 1992, 1-4 sekä Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 24-25). Tieto on siis mahdollista vain merkityksellistämisen kautta, eikä todellisuuden merkityksiä ole annettu valmiina, vaan ihmiset tuottavat ne (Lehtonen 1998, 31). Siten myös kieli on havaitun todellisuuden esittämistä tietynlaiseksi, mikä taas tapahtuu kielenkäytön omien sääntöjen mukaisesti. Tällaista erityistä tapaa esittää todellisuutta (tapaa puhua, ajatella tai kirjoittaa) voisi kutsua *diskurssiksi*. Diskurssit ovat kulttuuriin sidottuja sekä ajallisesti ja paikallisesti muuttuvia. Vaikka arkielämässä näyttääkin siltä, että kykenemme käyttämään kieltä itsenäisesti omien päätöksiemme mukaisesti seurustellessamme muiden ihmisten kanssa, kukaan ei voi käyttää kokonaan

³ Suomalainen diskurssianalyysi on aika vahvasti etnometodologisesti painottunutta, mutta diskurssianalyysi soveltuu kaikkeen sellaiseen tutkimukseen, jossa tutkitaan ensisijaisesti kieltä ja ihmisten käyttämiä merkkijärjestelmiä. Siksi olen soveltanut sitä myös tähän kasvatustieteelliseen tutkimukseeni.

⁴ Väite kuulostaa hurjalta, mutta ovatko esim. intialaiset maaseudun työläislapset nuorisoa samalla tavalla kuin Suomen nuoret? Taikka mitä nuoruudella ymmärrettiin Suomessa 1800 –luvulla? Entä mitä sillä ymmärretään nykyisin?

uutta kieltä eikä luoda sitä tyhjästä. Saamme kielen jo toisten ihmisten valmiiksi muokkaamana perintönä aikojen takaa, joten me emme vain muokkaa kieltä vaan myös se muokkaa meitä.

Kulttuurintutkimus näkee ihmisten toiminnan ja merkitysjärjestelmien suhteen niin, että merkitysjärjestelmät eivät käytä ihmistä, vaan maailmaa jäsentäessään ihmiset soveltavat näitä järjestelmiä. Toisaalta taas yhteiskunnassa yleisesti käytetyt mallit uudistavat sosiaalista todellisuutta. Diskurssi-analyysin suosio piilee juuri tässä merkitysjärjestelmien kaksinaisluonteessa: diskurssi käsitteenä pyrkii poistamaan vastakkainasettelun todellisuuden ja sitä koskevien käsitysten välillä. (Alasuutari 1994, 63.)

4.2 Yksilön rooli merkitysten muodostumisessa

Ihmisen *identiteetti* muodostuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa eikä se oikeastaan voi olla koskaan valmis, koska muuttuvissa yhteiskuntaoloissa ihmisen on jatkuvasti perusteltava omia ratkaisujaan (vrt. Burr 1995, 51; Hoikkala 1993, 67; Järviluoma 1997, 23). Subjekti omaksuu eri identiteettejä eri aikoina eri paikoissa eivätkä nämä moninaiset identiteetit muodosta yhtä suurta, yhtenäistä identiteettiä, vaan kullakin meistä on useita ristiriitaisia identiteettejä, joista toiset ovat pysyvämpiä kuin toiset (Hall 1999, 23; Lehtonen 1995, 23-25). Identiteettien tutkimus ei ole niitä helpoimpia tutkimuksen aiheita käsitteen monikerroksisuuden vuoksi. Antropologit ottivat identiteetti-termin käyttöön 1950-60 -luvulla, ja alun perin yksilöpsykologiaan liittynyttä käsitettä sovellettiin myös sosiaalisiin ryhmiin, jolloin alettiin puhua sosiaalisesta identiteetistä sekä sosiaalisesta identiteettiteoriasta (Järviluoma 1997, 20). Nykyään myönnettäneen postmodernisti yksilöiden ja ryhmien muokkaavan identiteettiään jatkuvasti. Hall (1999, 23) menee jopa niin pitkälle, että väittää täysin yhtenäisen, varman ja johdonmukaisen identiteetin olevan fantasiaa. Jatkuvasti vaihtuvan identifikaation ajatus on myös tämän tutkimuksen taustalla. Kulttuuristen merkitysjärjestelmien lisääntyessä kohtaamme väistämättä myös identiteettien runsauden ja mahdollisuuden identifioitua niihin.

En voi enkä edes halua tässä yhteydessä määritellä identiteetin käsitettä perinpohjaisesti (ks. kulttuurisen identiteetin käsitteestä esim. Hall 1999), vaan tutkin sitä merkitysjärjestelmien käytön kannalta sen vuoksi, ettei jäisi sellaista kuvaa, että kieli eläisi jotenkin omaa elämäänsä käyttäjästään irrallisena. Identiteetti on tässä väljä yläkäsite, joka tarkoittaa niitä ominaisuuksia, joita toimija olettaa itselleen tai joita muut toimijat olettavat hänelle (Peräkylä 1990, 22; Suoninen 1992, 40 ja 1997, 58). Toimijalla, siis kielen käyttäjällä, on periaatteessa hyvin monia valinnanmahdollisuuksia omi-

naisuuksien ottamisessa, mutta oudot valinnat saattavat johtaa kiusallisiin selittelytilanteisiin. Koska ihmiset yleensä karttavat tällaisia hankalia selittelytilanteita, heidän yksilöllisiksi kokemansa valinnat muotoutuvatkin helposti yleisesti hyväksytyiksi käyttäytymismalleiksi ja jopa instituutioiksi (vrt. Suoninen 1997, 59). Kieltä käyttäessään ihmiset siis määrittelevät itsensä tilanteen mukaan ja saattavat puhua kokemuksistaan ristiriitaisellakin tavalla. He muokkaavat identiteettiään jatkuvasti sosiaalisissa tilanteissa pyrkien tuottamaan itsensä mahdollisimman myönteisellä tavalla.

Ihminen on mukana kielellisessä tulkintaprosessissa mitä ilmeisimmin oman kokemuksensa kautta. Kokemukset muotoutuvat tietyissä kulttuurikehyksissä, jotka ovat väistämättä läsnä elämässämme kulttuurissa. Kokemukset eivät ole tietoa sosiaalisesta todellisuudesta, vaan niiden kautta sijoitumme suhteessa maailmaan (Alén & Ryyänen 1998, 12). Meillä voi siis ruumiillisina olentoina olla välittömiä, kielenulkoisia kokemuksia maailmasta, mutta ei kuitenkaan välitöntä, ei-kielellistä tietoa siitä (Lehtonen 1998, 31). Koska identiteetti rakentuu jatkuvasti kokemustemme pohjalta vuorovaikutuksessa, ei ehkä pitäisikään kysyä, mitä me olemme vaan *miten* me olemme (vrt. Heinämaa 1996, 15). Tietyn identiteetin tarkastelu ei ole kuitenkaan analyysin lähtökohta, vaan tutkijan on löydettävä se tutkimuskohteensa omasta toiminnasta, joka tässä tarkoittaa siis puheen tarkastelua sanoitusten kautta.

Identiteetikäsitteen lähelle tulee myös Harvey Sacksin kehittämä *jäsenkategorisoinnin* ajatus (ks. esim. Billig 1987; Järviluoma 1997; Roivainen 1999), jonka mukaan sijoitamme sekä asioita että ihmisiä yleisiin kategorioihin ja tunnistamme ihmisen siitä kategoriasta, johon olemme hänet aiemmin laittaneet (tai sitten olemme sijoittaneet hänet jo alun perin useisiin kategorioihin). Myös nuoret sijoittavat itsensä puheessaan erilaisiin kategorioihin ja sitä kautta laajempaan diskurssiin, jolloin he aktiivisesti muovaavat identiteettiään ja käyttävät erilaisia merkitysjärjestelmiä eli repertuaareja. Nuoret voivat puhua itsestään esimerkiksi ”muusikkoina”, ”nuorina” tai ”opiskelijoina”. Diskurssi-analyyssissa tarkastelun keskeiseksi kohteeksi ei kuitenkaan oteta yksilöä vaan sosiaaliset käytännöt ja kielen käyttö (Suoninen 1997, 56). Kieli on nähtävä sidoksissa toimijaan eikä pelkästään irrallisena systeeminä. Jäsenkategorisointikin on kulttuurisesti metodista toimintaa, jossa kategoriat tulkitaan kollektiivisiksi ilmiöiksi ja kulttuurisiksi resursseiksi (Järviluoma & Roivainen 1997, 18). Ihmiset käyttävät kategorisointia ikään kuin karttana, jonka avulla he suunnistavat vuorovaikutustilanteissa.

4.3. Ferdinand de Saussure vs. Roland Barthes

Diskurssianalyysiakaan ei olisi ilman kielentutkimuksen perinnettä ja varsinkin sen *saussurelaista merkkiteoriaa*, joka tuo esille kielen käytön kontekstuaalisen ja kielen merkkien mielivaltaisen luonteen (ks. Culler 1986). Diskurssianalyysin kannalta Saussuren näkemys kielestä on kuitenkin ongelmallinen siksi, että tietty kielisysteemi oli Saussuren mukaan nähtävä yhteisön sisällä muuttumattomaksi, jolloin hän käytännössä erotti kielen sitä ympäröivästä, jatkuvasti muuttuvasta sosiaalisesta todellisuudesta (Pesonen 1997b, 137). Diskurssianalyysissähan ollaan kiinnostuneita juuri aktiivisesta kielenkäytöstä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja käytännöissä eikä kieltä nähdä yhtenäisenä kokonaisuutena. Niinpä tekstienkään ei katsota vain jäljittelevän todellisuutta vaan tuottavan sen tekstuaalisesti. Tekstit ovat siis tuottamalla tuotettuja. Jos Saussuren kiinnostuksen kohteena olivat merkkien yleisimmin hyväksytyt, selvimmät merkitykset eli *denotaatiot*, niin ranskalainen merkitysten tutkija Barthes korosti merkityksen muodostumista merkkien ja lukijoiden välisessä vuorovaikutuksessa (Lehtonen 1998, 108-109). Mitä tapahtuu, kun merkki kohtaa käyttäjänsä tuntemukset ja kulttuuriset valmiudet? Niitä kulttuurisia merkityksiä, joita liitetään merkkeihin ja niitä laajempiin merkityksellisiin yksikköihin, kuten esimerkiksi kielikuviin ja kokonaisiin teksteihin, kutsutaan *konnotaatioksi* (mt., 110). Barthesilainen näkemys eroaa saussurelaisesta juuri ihmisten toiminnan korostamisena kielen käytössä. Saussurelle kieli oli lähinnä järjestelmä, joka määrittä itse merkityksiään.

Barthesin ajattelun ydin on merkityksellistämisen kaksi tasoa, denotaatio (johon Saussuren kielentutkimus rajoittui) ja konnotaatio, joiden eroa voi havainnollistaa valokuvaesimerkillä (olen lainannut tämän John Fiskeltä 1992, 113). Valokuva katunäkymästä denotoi kyseistä katua; sana ”katu” antaa merkityksen rakennusten reunustamalle tielle kaupungissa. Vaikka kuvan ottaisi eri kulmista erilaisilla linseillä ja suodattimilla, sen denotatiivinen merkitys olisi aina sama. Kyseessä on filmille tallennettu mekaaninen jäljenne. Mutta kun kuvien erilaisia versioita tarkastellaan niiden muodon ja ilmiänsun kannalta, kysymys on konnotaatiosta. Se on prosessin inhimillinen osa, jossa tarkastelun keskiössä ovat sellaiset asiat kuin kuvakulma, rajaus ja tarkennus. Denotaatio tarkoittaa sitä, *mitä* on kuvattu ja konnotaatio sitä, *kuinka* on kuvattu.

Haluan nyt täydentää aikaisemman tutkimukseni saussurelaista lähtökohtaa merkitysten muodostumisessa korostamalla ihmisen roolia kielellisessä toiminnassa sekä laajentamalla merkityksen kontekstisidonnaisuuden koskemaan yksittäisestä sanasta kokonaisia tekstejä. Eli teksteilläkään ei olisi semioottisina olioina luontaisia merkityksiä, vaan ne saisivat merkityksensä vasta käyttöyhteydessään (Lehtonen 1998, 112). Tekstien kirjoittaja ei ole täysin vapaa merkitysten tuottaja, koska hänen toimintaansa säätelevät niin tiedostetut kuin tiedostamattomatkin kielenkäytön

säännöt, jotka eivät ole hänen itsensä laatimia. Barthesin (1993, 116-117) mukaan merkitysten muodostumisessa tärkeimpiä tekijöitä ovatkin lukija ja lukeminen eivätkä tekstin kirjoittaja tai kirjoittaminen. Tekstin merkityksen paikka on lukemisessa.

4.4. Analysoitavana merkitysjärjestelmä, diskurssi vai tulkintarepertuaari?

Diskurssianalyysi on siis lisännyt Saussuren kielijärjestelmään ajatuksen useista, kielenkäytössä jatkuvasti uusiutuvista merkitysjärjestelmistä, joita eri diskurssianalytikot ovat kutsuneet milloin diskursseiksi (esim. Parker 1992), milloin tulkintarepertuaareiksi (esim. Suoninen 1992, 30; Potter & Wetherell 1987, 138). Eri kirjoittajilla on hieman erilaisia painotuksia diskurssianalyttisen tutkimuksen tehtävästä. Tässä tutkimuksessa kutsun näitä merkitysjärjestelmiä repertuaareiksi, koska diskurssi on mielestäni käsitteenä repertuaaria kuluneempi ja monimerkityksisempi, mutta näkökulmani lienee lähinnä muotoseikka eikä se muuta käsitteen sisältöä. Repertuaarilla tarkoitan Potterin & Wetherellin (1987, 149) määritelmän mukaisesti sellaista toistuvasti käytettyä termistöä (*recurrently used systems of terms*) eli sanojen ja käsiteiden joukkoa, jonka avulla luonnehditaan toimintaa, tapahtumia ja muita ilmiöitä. Repertuaareja käytetään tietyn tyylin ja kieliopin mukaisesti, ja ne voi tunnistaa käytetyistä kielikuvista tai puhetavoista. Yksinkertaistaen repertuaareja voisi sanoa todellisuutta luoviksi puhetavoiksi.

Koska diskurssianalyysi tarkastelee kielenkäyttöä tekemisenä, ihmisenkin katsotaan kieltä käyttäessään olevan aina osa sitä kulttuurijärjestelmää, jonka tarjoamalla menetelmillä hän tekee toimintaansa ymmärrettäväksi tietyinä aikakautena. Nämä kulttuurin sisällä muotoutuneet menetelmät ovat jatkuvasti uudistuvia ja muuttuvia. Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysi tarkoittaa lähinnä sitä suomalaisen yhteiskuntatieteen diskurssianalyttistä suuntausta (Suoninen 1997; Jokinen, Juhila & Suoninen 1999 sekä 1993), joka on muotoutunut vuorovaikutuksessa brittiläisen suuntauksen kanssa (Potter & Wetherell 1987; Silverman 1985). Määrittelen diskurssianalyysin Jokista, Juhilaa & Suonista (1993, 9-10) siteeraten ”*sellaiseksi kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä.*” Määritelmä on useaan otteeseen siteerattu, mutta se ei mielestäni tee siitä yhtään huonompaa. Olen kiinnostunut siitä, miten analysointi tapahtuu käytännön tutkimuksessa ja siitä, että puhe voidaan nähdä kulttuuriin kiinteästi liittyvänä sosiaalista todellisuutta rakentavana toimintana (se ei siis ole tekojen vastakohta). Kielen käyttö voi olla paljon monimerkityksisempi asia kuin pelkkä ilmiöiden kuvailu.

4.5. Diskurssianalyysin suhde sosiaaliseen konstruktionismiin ja kognitiotieteisiin

Vaikka sosiaalinen konstruktionismi onkin pikemminkin teoreettis-metodologinen viitekehys kuin metodinen lähestymistapa, diskurssianalyysi tukeutuu sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtaan siitä, että emme pysty samaan havaintoja sosiaalisesta todellisuudesta puhtaina, vaan aina merkityksellistämisen kautta. Merkitykset ovat kontekstiinsa sidottuja ja merkitysten tulkinta riippuu erilaisten diskurssien välisistä ”kamppailuista”; jotkut diskurssit saavat pysyvämpiä merkityksiä kuin jotkut toiset. Diskurssianalyysissä sosiaalisen konstruktionismin periaatteet näkyvät niin tutkimuskohteen ja –kysymysten valinnassa kuin analyysin kehittelyssäkin. Tutkimuskohteena ovat ne kielelliset prosessit, joiden avulla rakennamme sosiaalista todellisuutta (Jokinen 1999, 40).

Koska sosiaalinen konstruktionismi ei ole metodinen lähestymistapa, se ei myöskään voi olla käsitteenä yksi ja yhtenäinen, kaikille samaa merkitsevä. Esimerkiksi Malcom Payne jakaa konstruktionismin sosiologisen suuntauksen lisäksi sosiaalipsykologiseen sosiaaliseen konstruktionismiin, epistemologiseen sosiaaliseen konstruktionismiin sekä konstruktivismiin (Roivainen 1999, alaviite s. 37). Konstruktionismia voi jaotella myös muilla tavoilla, kuten esimerkiksi sosiaalisten ongelmien konstruktionismiin, Bergerin ja Luckmannin edustamaan sosiologiseen konstruktionismiin (aiheesta enemmän heidän kirjassaan *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*, suom. 1994), postrukturalistiseen sosiaaliseen konstruktionismiin sekä sosiaalipsykologiseen sosiaaliseen konstruktionismiin (Jokinen 1999, alaviite s. 51).

Vaikka diskurssianalyysi onkin vakiintunut traditioksi erityisesti sosiologiseen tutkimukseen, sitä käytetään yleisesti kaikissa ihmisen käyttäytymistä tutkivissa kognitiotieteissä, kuten esimerkiksi psykologiassa ja kasvatustieteessä. Kognitiotiede on suhteellisen yleistävä nimitys useiden eri tieteenalojen tutkimukselle, joka kohdistuu ihmisen tietotoimintoihin. Yhteistä on kuitenkin tutkimuskohde, *kognitio*, johon lasketaan kuuluviksi mm. havaitseminen, muistaminen, oppiminen, päättely, ongelmanratkenta, kielen käyttö ja representaatio (Karlsson 1988, 121). Painotuserot syntyvät lähinnä siitä, mitä kognition osa-aluetta tutkija edustaa.

Diskurssianalyttinen näkemys kritisoi kognitivismiin näkemyksiä kielen kokemuksellisuudesta ja tulkinnallisuudesta ainakin kolmella tavalla. Ensinnäkin ongelmaksi muodostuu kognitivismiin tapa

paikantaa ihmisten representaatiot (puhe ja kirjoitukset) heidän sisäiseen maailmaansa, yhteen kokonaisuuteen, josta on mahdollista saada tutkimalla tietoa. Toiseksi nuo representaatiot irrotetaan käyttöyhteyksistään ja niitä pidetään muuttumattomina paketteina, joita ihmiset vain kantavat mukanaan siirtyessään paikasta toiseen. Kognitivismin kolmas ongelma on kognition sivuuttaminen kielellisten kuvausten aiheena. Ihmiset myös puhuvat intentioistaan ja tunteistaan, joten kognitio ei ole pelkkä päänsisäinen asia. Näin ajattelevat myös jäsenkategoria-analyttikot, joiden mielestä luokitellessamme henkilöitä erilaisiin kategorioihin olemme tekemisissä epistemologisen tiedon ja luontevien konstruktioiden kanssa. Voimakkaasta kritiikistä huolimatta yksilön kokemuksiin liittyviä asioita ei ole ratkaistu yksiselitteisesti myöskään diskurssianalyttisen tutkimuksen piirissä. (vrt. Juhila 1999, 170; Järviluoma 1997, 75.)

Määrittelen tämän tutkimuksen suuntauksen *kasvatustieteellisesti painottuneeksi kriittiseksi tekstintulkinnaksi* mukaillen vapaasti Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993 ja 1999) näkökulmaa puheen analysoinnissa, ja siinä painottuvat kielen kulttuuriset merkitykset sekä niiden tuottamisen tavat. En siis tutki kieltä pelkästään itsenäisenä järjestelmänä, vaan yritän nähdä sen osana kognitiivista ja kulttuurista kontekstia. Kaikki merkityksentulkinnat ovat kuitenkin aina jollain tasolla myös merkityssysteemin kuvauksia, joten yksi tutkimuskohteeni on väistämättä kielen systemaattisuuden käyttö – siis se, millä tavoilla kieltä käytetään ja mihin tarkoituksiin. Lyhyesti sanottuna: Tämä on filosofisesti höystetty kasvatustieteellinen tutkimus nuorista, jossa tutkimuskohteenä on heidän kielen käyttönsä.

Korostan kasvatustieteellistä näkökulmaa ajatuksella *ihmiseksi kasvusta*: Ihmisen pitäisi tulla siksi, mikä hän todella on. Niinpä nuoretkin rakentavat maailmankuvaansa itsensä näköisiksi, jolloin heidän käsityksensä maailmasta poikkeaa varmasti esimerkiksi omastani. Nuoret konstruoivat yhteisöllisyyttä vahvistavia käytäntöjä eli he pyrkivät erottumaan juuri nuoriksi. Tällainen prosessi edellyttää ihmiskäsityksen tuntemista. Ihminen on ainutlaatuinen yksilö, mikä tulee esille hänen ollessaan interaktiossa muiden ihmisten kanssa. Hänen toimintansa on intentionaalista, eli ihmisellä on arvoja ja päämääriä, joita hän pyrkii toteuttamaan vuorovaikutuksessa. Ihminen on tietoinen olemassaolostaan ja muovaa sosiaalista todellisuuttaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (vrt. Aho & Laine 1997, 8.)

Tällainen kasvatustieteellinen ajattelu ihmiseksi kasvusta ei kuitenkaan ole mikään yksinkertainen asia ymmärtää, vaikka se onkin ehkä helppo kuvailla. Empiirinen tieto ihmisestä on aina suhteellista ja vain toistaiseksi pätevää, joten ihmistutkimus ei voi olla koskaan valmis. Niinpä ihmistieteissä

mikään ei ole helppoa ja ennalta arvattavaa – ei edes se ajatus, että ihminen on intersubjektiiäinen olio ja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Esitän intersubjektiiävisuuden ongelman fenomenologien Shutz ja Wittgenstein avulla, jotka olivat sitä mieltä, ettei ole olemassa mitään sellaista pettämätöntä tekniikkaa, mikä takaisi ihmisten välisen ymmärryksen (Heritage 1996, 64). Tämä intersubjektiiävisuuden ongelma voidaan esittää seuraavan kysymyksen muodossa: kuinka kaksi tai useampi toimija voi esittää yhteisiä kokemuksiaan elämästään maailmasta ja kuinka he voivat kommunikoida keskenään? Shutzin vastaus oli, ettei ihmisillä voikaan olla samanlaisia kokemuksia mistään, mutta he *olettavat* kokemustensa olevan samanlaisia ja *toimivat* ikään kuin ne olisivat yhdenmukaisia käytännöllisten tarkoitusten kannalta (mt., 65; ks. myös Berger & Luckmann 1994, 34-35). Sen vuoksi sillä ei ole merkitystä, voiko ihmisillä ylipäätään olla samanlaisia kokemuksia mistään. Mutta tällainen näkemys oikeuttaa mielestäni kysymään *miten* me olemme ja tutkimaan todellisuutta kielenkäytön kautta.

5. TUTKIJA, TEKSTI JA KONTEKSTI

Diskurssianalyysin lähtökohdista katsottuna tutkija toimii kielen maailmassa: hän tuottaa tutkimustuloksensa kielen avulla tulkiten tutkimusaineistoaan ja rakentaen näin sosiaalista todellisuutta. Tutkija ei voi asettua tutkimuskohteensa ulkopuolelle. Vaikka tutkimustulokset ovat tutkijan omia konstruktioita, ne eivät suinkaan ole samantekeviä tulkintoja muiden tulkintojen joukossa, sillä sosiaalisen todellisuuden konstruointiin kuuluu mahdollisimman hyvä perustelu. Se on ainoa tapa tuottaa relevantteja tutkimustuloksia, ja relevanttisuudenhan määrittelee viime kädessä tiedeyhteisö. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 251.)

Koska repertuaarit rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä, repertuaarien muodostuminen on kontekstuaalista toimintaa. Kieltä tulisi siis tutkia sen käyttöyhteydessään, tietyssä kontekstissa. Kontekstit voidaan jakaa eri tasoihin, kuten esimerkiksi lause-, vuorovaikutus- tai kulttuurikontekstiin. Yleensä tutkimuksen taso määrää käytettävän kontekstin, mutta mainittuja konteksteja voi käyttää yhtä aikaa samassakin tutkimuksessa. Varsinkin tieteellisissä teksteissä pyritään usein häivyttämään jäljet niiden syntytilanteesta ja kirjoitusprosessista, minkä vuoksi konteksti ymmärretään tavallisesti tekstiin nähden jotenkin ulkoiseksi taustaksi (Lehtonen 1998, 160). Kuitenkin diskurssit häivyttävät tekstin ja kontekstin rajaa, sillä vaikka tekstit ovat joidenkin kontekstien tuottamia, niin samalla tekstit itse muovaavat konteksteja uudelleen (mt., 166). Prosessi on samankaltainen kuin ajatus hermeneuttisesta kehästä, jossa kokonaisuutta pyritään ymmärtämään osan ja osaa kokonaisuuden avulla. Tekstin ja kontekstin raja on siis jatkuvasti muuttuva ja se muotoutuu lukijan ja tekstin välisessä vuoropuhelussa.

Vaikka tämän tutkimuksen lähtökohta on lähinnä *lausekontekstuaalinen*, eli analyysin painotus on sanoituksissa sinänsä eikä niinkään niiden ulkopuolisissa ehdoissa, mukana on myös idea kulttuurisesta kontekstista: nuorten tuottamat tekstit määrittyvät myös suhteessa muihin teksteihin ja oletettu yleisö vaikuttaa tekstien tuottamisen tapaan, koska tekstit on aina suunnattu jollekin (vrt. Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, alaviite s. 32). Nuoret ikään kuin puhuvat näkymättömälle yleisölle ottaen jo ennakkoon huomioon mahdollisen kritiikin. He saattavat tuottaa lauluissaan mahdollisimman hyvän kuvan nuorten elämäntavasta, koska he olettavat muiden pitävän nuorisobändejä stereotyyppisesti ”pahoina” tai ”epäsosiaalisina”. Asia voi olla myös päinvastoin; tietty katu-uskottavuus syntyy usein juuri epäsosiaalisuudesta. Kulttuurisen kontekstin käyttö tarkoittaa myös sitä, että tulkintoja tehdessäni tukeudun omiin kulttuurisiin tapoihini, stereotypioihini ja käytäntöihini, jotka minun pitäisi pystyä tekemään näkyviksi analyysissä. Ajatus

on helppo kirjoittaa näkyviin, mutta sen toteuttaminen lienee tutkimukseni vaikein tehtävä. Kuinka tyhjentää yhtäkkiä päästään kaikki ne *representoimisen* eli jonkinlaiseksi esittämisen tavat, jotka elämänsä aikana on oppinut? Tietenkään tutkija ei voi poistaa mielestään kaikkia omaksumiaan käsitteellistämisen tapoja, mutta rakennuspalikoita voi aina asetella uuteen järjestykseen ja katsoa sitten, miltä lopputulos näyttää. Kontekstina voi pitää myös niitä ehtoja, jotka ovat olennaisia tekstin tuottamisen kannalta. Laulutekstillä on varmasti erilainen lähtökohta kuin tieteellisellä tekstillä, joten lähtökohdat on syytä huomioida aineiston valinnassa ja kysymyksenasettelussa. Tällaisia tekstien vakiintuneita tuottamistapoja on kutsuttu (Fairclough 1995, 31) myös *genreiksi* ja analyysitapaa *kulttuurigeneeriseksi analyysiksi (cultural-generic analysis)*. Fairclough (1997,101) pitää genreä tietynä sosiaalista käytäntöä palvelevana kielenkäyttötapana. Esimerkiksi armeijassa on oma erityinen kielenkäyttötapansa, jota voisi kutsua vaikka ”inttislängiksi”. Itse pitäisin genreä kuitenkin tekstintulkinnan kannalta pikemminkin tutkimuksen kohteena kuin annettuna kategoriana, josta sitten voi johtaa tekstiin merkityksiä. Analyysissä en siis yritä etsiä nuorten lauluteksteille ennalta oletettuja merkityksiä.⁵

Kontekstin voi nähdä myös merkitysten antamisena teksteille, mikä tapahtuu paitsi tekstien tuottamisessa myös niiden vastaanottamisessa. Tekstien lukeminen on siis kanssakäymistä tekstien kanssa ja aktiivista merkitysten antamista niiden sisältämille merkityspotentiaaleille. Lukeminen ei näin ajateltuna olekaan tekstien merkitysten vastaanottamista, vaan merkitysten lukemista teksteihin. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että *merkitykset ovat aina vain tilapäisiä, tiettyyn kontekstiin sidottuja*. Mikään merkitys ei ole varma, vaan se riippuu tekstin lukutavasta; se, millaiset tiedot ja taidot lukijalla on, herättää tekstien merkityspotentiaalit henkiin. (vrt. Lehtonen 1998, 168-169.)

⁵ Esimerkiksi nuorten kapina yhteiskuntaa vastaan voisi olla tällainen ennalta oletettu diskurssi. Mutta jos teksteistä nousee näitä merkityksiä, niin tietysti otan ne tarkasteluun. Ajattelen niin, että analyysin tuloksia on mahdollista arvioida suhteessa tietoon eri tekstilajeille asetetuista vaatimuksista.

6. MAAILMANKUVA TUTKIMUKSEN TAUSTALLA

Pyrkiessäni analysoimaan sitä, miten tutkimani nuoret jäsentävät maailmaansa, pyrin jatkuvasti pitämään mielessä ja tuomaan esille tutkijasubjektin näkemyksen eli sen, kuinka omaa maailmankuvaani muokkaavat käsitykset vaikuttavat tapaan tutkia ja miten ne vaikuttavat kielenkäyttöni ja tutkimustuloksiini (vrt. Pesonen 1997a, 49). Tällainen pohdinta näyttää puuttuvan useimmista opinnäytteistä. Varsinkin diskurssianalyttisessä tutkimuksessa oma maailmankuva ja tutkimuksen eettiset lähtökohdat olisi hyvä tehdä näkyviksi, koska tutkija tekee paljon tulkintaa. Tällöin on tunnettava omat käsitteellistämisen tapansa ja niiden pohjalta tehdyt metodiset valinnat. Tutkimushan on aina todellisuuden yksinkertaistamista ja yleistämistä, joten tutkijan on syytä tiedostaa, miksi hän käyttää juuri valitsemiaan menetelmiä ja nostaa esille valitsemiaan asioita. Tätä voisi luonnehtia myös ensimmäisen filosofian kysymykseksi: kuinka nähdä eläminen uudella tavalla toisten ihmisten kanssa?⁶

6.1. Oma maailmankuvani

Maailmankuva on ollut monien eri alojen tutkimuskohteena; sitä on pohdittu paljon ainakin filosofian, uskontotieteen ja antropologian kannalta (Ketola 1997, 12-18). Koska en halua määritellä maailmankuvaa miksikään pysyväksi luokaksi tai malliksi vaan universaaleja elementtejä sisältäväksi jatkuvasti muuttuvaksi prosessiksi, ymmärrän maailmankuvan sisältävän ihmisen käsityksiä hänestä itsestään, muista ihmisistä sekä ympäröivästä luonnosta. Maailmankuvan keskeisistä rakennetekijöistä ei ole saavutettu yhteisymmärrystä, mutta sanon kuitenkin konstruktionismin hengessä, että kieli muokkaa sekä tutkijan että tutkittavien käsitteitä maailmasta ja kuvamme maailmasta on jatkuvasti muuttuva. Niinpä näen oman maailmankuvani sellaisena, että voin muuttaa sitä vallitsevista malleista ja diskursseista huolimatta. Yliopiston tiedehenkisyys on muokannut maailmankuvaani teoreettiseksi, mutta etenkin siihen on vaikuttanut oma ”filosofinen heräämiseni”; yritykseni nähdä käsityksiäni hallitsevat diskurssit eikä ottamaan niitä annettuina. En esimerkiksi käy automaattisesti analysoimaan nuorisobändien tekstejä nuorten kirjoittamina, vaan yritän löytää niistä jonkinlaisen nuorten identiteetin. Kuinka nuoret tuottavat itsensä teksteissään nuoriksi ja mitä keinoja he siinä käyttävät? Identiteetti ei saa siis olla tutkimukseni lähtökohta.

⁶ Uudella tavalla näkeminen ei ole aivan yksinkertainen tapahtuma: Totuttu elämäntapa ja luonnollinen asenne estävät uudella tavalla näkemisen. Ensimmäiseksi filosofiaksi kutsutaan sitä ajattelun osaa, jossa luonnollinen asenne murtuu ja filosofinen asenne nousee esiin.

Maailmankuva teoreettisena käsitteenä on varmasti hyödyllinen ja ihmisillä lienee samanlaisia käsityksiä todellisuuden luonteesta, *mutta näin ei voi ajatella olevan automaattisesti*, vaan ihminen on nähtävä moninaisuudessa ainutlaatuisena yksilönä, jonka suhde maailmaan on ainutkertainen ja muuttuva. Luonnehdin omaa maailmankuvaani *holistiseksi*: maailma muotoutuu ihmisistä suhteessa todellisuuteen, jossa ihmiset ovat psyykkisiä ja henkisiä kokonaisuuksia muokaten maailmaansa jatkuvasti (vrt. Rauhala 1986, 23). Jotta voisin ymmärtää tutkimuskohteeni erilaisuuden ja ainutlaatuisuuden, yritän riisua mielestäni omat, vakiintuneet ajatusmallini ja nähdä *toiseuden* ja erilaisuuden. Tämä on tärkeää, sillä me olemme olemassa ja elämme vain suhteessa toiseuteen ja erilaisuuteen eikä maailmamme voi olla pelkkä *totaliteetti*, jossa kaikki on yhtä ja samaa, minun maailmaani. Toiseudessa tulee näkyväksi kielen sosiaalinen luonne, jossa merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa – olkoonkin, että lopullisena tuloksena ovat yksilön omat konstruktiot maailmasta. Ihmisen konstruktiivinen tutkimus muistuttaa hieman Lauri Rauhalan (1986, 33) ajatusta *situationaalisuudesta*⁷ ihmisen yhtenä olemassaolon muotona: ihminen on suhteessa todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta ja sen mukaisesti. Aivan samalla tavalla hän muovaa todellisuutta myös puheellaan kietoen todellisuuden ja kielen erottamattomasti ja ainutkertaisesti yhteen.

Tutkijan pitäisi mielestäni alituisen pohdiskella tutkimuksen eettisiä kysymyksiä nähdäkseen tutkimuksensa mielen ja tarkoituksen. Pohjimmiltaan tutkimuksen tulisi edesauttaa hyvän elämän saavuttamista. Haluni tutkia nuorisobändien sanoituksia ja nuorten pitämistä itseään olemassa teksteissään on pitkä prosessi. Olen aina ollut sitä mieltä, että musiikilla ihmiset ilmaisevat itseään ja sosiaalisuutta. Nuoriso puolestaan tarjoaa ehtymättömän, jatkuvasti liikkeellä olevan energisen tutkimuskentän, jota on syytä tutkia ennakkoluulottomasti yhä uudelleen. Tutkimusprosessin viimeisteli eräässä tutkimusseminaarissa kuulemani metodologinen lähestymistapa, joka herätti mielenkiintoni: diskurssianalyysi. Löydettyäni vihdoin sopivan metodologisen välineen käyttööni aloitin lappeenrantalaisten nuorisobändien sanoitusten tutkimisen syksyllä 1997. Työn katkaisi alituisen opiskelu kahdessa eri tutkinnossa yhtä aikaa, nuoriso-ohjaajan työni Helsingissä sekä maailmanympärysmatkani, mutta sain tuon nuoriso-ohjaajan tutkimukseni vihdoin valmiiksi

⁷ Situationaalisuudella (elämäntilanteella) Rauhala tarkoittaa todellisuuden rakentumista erilaisista rakennetekijöistä eli komponenteista. Jotkut tilaation komponenteista ovat määräytyneet kohtalonomaisesti (ihminen ei voi valita esim. vanhempiaan, ihonväriään tai kulttuuriympäristöään), toisia komponentteja hän taas voi valita itse (esim. aviopuoliso, ystävät, työ tai harrastukset) ja näin muunnella situationaalisuuttaan. Hän ei kuitenkaan voi valita kohtalonomaisuuden vastaisesti; esim. musikaalisesti lahjaton ei voi ryhtyä muusikoksi. Situationaalisuus on jotakin ainutkertaista ja tarkoittaa siis kaikkea sitä, mihin ihminen on suhteessa. Situationaalisuus näkyy selvästi identiteetin muodostumisessa arkikielessä; kun puhutaan ihmisestä isänä, äitinä, lapsena tai opettajana, tähdennetään juuri tiettyä suhdetta hänen tilaatioonsa. Ks. Situaation käsitteestä tässä merkityksessä myös Heideggerin (1963) olemisen analyysissä hänen pääteoksessaan *Sein und Zeit*.

syksyllä 1999. Työni oli minulle onnistunut metodologinen kokeilu, joka ei kuitenkaan sammuttanut uteliaisuuttani. Niinpä päätin jatkaa siitä tämän pro gradu –tutkimukseni. Välttääkseni toistamasta itseäni liiaksi olen keskittynyt sanoitusten merkityksen muodostumiseen lukemistapahtumassa, kielen luonteen pohdintaan, repertuaarien löytämiseen ja tulkintaan teksteistä sekä itseni ja käyttämäni kielen jatkuvaan kritisointiin. Tarkoitukseni on tehdä kokemukseni näkyväksi lukijalle sekä antaa hänelle mahdollisuus herättää kirjoitukseni merkityspotentialit henkiin omalla tavallaan ja pitää näin teksti liikkeessä ja elossa. Tuotan tällä tekstillä tietynlaisia mielikuvia nuorisosta ja osallistun siten nuorisosta käytävään yhteiskunnalliseen kamppailuun. Miten siis autan tutkimuksellani hyvän elämän saavuttamista? Palaan kysymykseen analyysini päätteeksi.

6.2. Maailmankuvan sukupuolisuus

Maailmankuvatutkimuksissa usein oletetaan, että ihmiset kokevat heitä ympäröivän maailman sukupuolen mukaan, eli naiseksi tai mieheksi syntymisellä on olennainen vaikutus koko elämäämme ja käyttäytymiseemme (Pesonen 1997a, 44). Havaitsemme ja koemme maailman sen mukaan, miten sukupuolet ja niiden väliset erot on kulttuurissamme konstruoitu. Yleensä myös käyttäydymme oppimiemme sukupuolimallien mukaisesti. Toimimme niin kuin sukupuoliroolimme edellyttää.

Kysymys sukupuolitetusta maailmankuvasta nousi mieleeni huomattessani ajatelleeni nuorisobändit alitajuisesti poikabändeiksi. Suurin osa bändeistä lieneekin poikabändejä, mutta esimerkiksi tämän tutkimuksen bändeistä vain yksi koostui pelkästään pojista, muut olivat sekabändejä (mukaan ei osunut yhtään puhdasta tyttöbändiä). Tämä virheellinen taustaoletukseni sai minut kuitenkin tarkkailemaan omia kielellisiä valintojani. En halua tässä pohtia totalisoivaa ja mustavalkoista kysymystä miehisestä ja feminiinisestä maailmankuvasta (aiheesta kiinnostuneille: ks. Helve 1997) vaan tukeudun ajatukseen kielen kontekstisidonnaisesta ja sopimuksenvaraisesta luonteesta. Pohdin mahdollisuksieni mukaan sitä tapaa, jolla itse ilmaisen omia näkemyksiäni maailmasta. Vaikka olenkin mies, koen maailman jakamattomana ruumiillisena olentona enkä nimenomaisesti jommastakummasta sukupuolesta käsin. Haluan siis tietoisesti ohittaa sukupuolisuusproblematiikan ja keskittyä kokemaan todellisuuden ruumiini kautta. Ruumiimme on kaiken kokemuksen lähtökohta, ja sen kautta suhteutamme itsemme ympäristöömme (Pesonen 1997a, 43). Koska me olemme kaikki erilaisia ruumiillisia olentoja, me myös elämme todellisuutta omalla tavallamme.

Näin myös sukupuoli muotoutuu yhdeksi tavaksi suhtautua maailmaan, jolloin jako biologiseen sukupuoleen ei ole enää olennaista. Minulle on tärkeämpää tiedostaa omat kielelliset valintani kuin keskittyä nais- tai miesnäkökulmaan tekstien tulkinnassa.

III AINEISTO, ANALYYSI JA PÄÄTELMÄT

7. TUTKIMUSAINEISTO JA -ONGELMA

7.1. Luonnolliset aineistot

Diskurssianalyyseissä on viime aikoina korostettu ns. luonnollisten aineistojen (kuten esimerkiksi ääni- ja videotallenteet arkikeskusteluista tai erilaiset tekstit) vahvuuksia verrattuna keinotekoisiin aineistoihin (kuten laboratoriokokeet tai haastattelut). Luonnollisuus tarkoittaa siis sitä, että aineistot ovat olemassa tutkijasta riippumatta, ja niitä tulisi tarkastella osana sosiaalisia käytäntöjä. Luonnollisia aineistoja suositaan siksi, että juuri niissä kielen rikkaus, sen merkitysten, retoristen keinojen ja vuorovaikutusten esiintyminen, on parhaiten tavoitettavissa. Kun tutkija on itse luonut aineistonsa, hän ei pääse käsiksi luonnollisen tilanteen tapahtumiin ulkopuolelta käsin. Diskurssianalyyseissä käytetään kuitenkin keinotekoisista aineistotyypeistä haastattelua jatkuvasti. Sitä ei voikaan pitää yksioikoisesti keinotekoisempänä kuin luonnollisiakaan aineistoja, koska haastattelutilanteet ovat tulleet länsimaiselle ihmiselle hyvin tutuiksi paitsi omakohtaisen osallistumisen, myös joukkoviestimien välityksen kautta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 236-237.)

7.2. Aineiston koko, repertuaarien analysointi ja tutkimusongelma

Koska diskurssianalyyseissä keskitytään mieluummin sanomaan vähästä paljon kuin paljosta vähän analyysin työläyden vuoksi, tutkijan on viisasta rajata aineistonsa mahdollisimman tarkasti. Aineiston laajuus liittyy olennaisesti tutkimustehtävään ja käytössä oleviin resursseihin. Itse olen käyttänyt rajauksessa vertailunäkökulmaa, joka on muotoutunut vähitellen tutkimusprosessin kuluessa. Koska minua kiinnostaa se, miten nuoret tuottavat yhteisöllisyyden kokemuksia, olen halunnut laajentaa tutkimukseni koskemaan myös muita kuin lappeenrantalaisia nuorisobändejä, ja toivon löytäväni aineistoista sellaisia osia, joissa tällaisia yhteisöllisyyttä vahvistavia käytäntöjä rakennetaan.

Diskurssianalyyttisessä tutkimuksessa ei juurikaan puhuta otoksesta tai perusjoukosta, sillä maailman ei katsota hahmottuvan yksinkertaisiksi perusjoukoiksi ja niistä poimittaviksi otoksiksi, vaan aineistoa kerätään pikemminkin jonkin tutkimusintressin ohjaamana. Sen sijaan on hyödyllistä

erottaa varsinainen tutkittava aineisto ja kaikki kerätty aineistomateriaali. Laajemmasta aineistosta nimittäin vain tietyt osat valikoituvat tarkkaan analyysiin. Myös tutkimusintressit saattavat muuttua tutkimusprosessin aikana, jolloin tutkijan tehtävänä on perustella tarkasti tekemänsä valinnat. (vrt. mt., 241-243.)

Tutkimukseni analysoitava aineisto koostuu kahden tamperelaisen ja kahden lappeenrantalaisen nuorisobändin laulujen sanoituksista sekä neljästä lyhyestä taustakartoituslomakkeesta (liitteenä), joita käytin lähinnä bändien identiteetin selittämiseen. Halusin kuulla bändeiltä itseltään, että he soittivat musiikkiaan nuorille ja pitivät itseään juuri nuorisobändinä. Aikaisemman tutkimukseni tavoin en rajannut bändejä nuorisobändeiksi kasvatustieteellisten tai kehityspsykologisten määrittelyjen mukaisesti kahdestakaan syystä. Ensinnäkin nuoruutta ajanjaksona ihmisen elämässä on vaikea määritellä yksioikoisesti, ja toiseksi halusin jättää määrittelytehtävän bändeille itselleen.⁸ Nuoruus elämänvaiheena on pidentynyt ja tullut modernissa yhteiskunnassa aiempaa luokka- ja työyhteiskuntaa erillisemmäksi ja itsenäisemmäksi. Osaltaan tähän ilmiöön on varmasti vaikuttanut eriasteisten koulutusaikojen pidentyminen. Iän kokemiseen kulttuurisena ilmiönä liittyy erilaisia toiveita, odotuksia, pelkoja ja arvoja; nuori joutuu elämään ristiriitaisessa suhteessa ympäristönsä odotusten kanssa lapsuuden jo taakseen jättäneenä mutta ei vielä aivan aikuisenakaan. Joten ne bändit, jotka itse *kokevat* soittavansa musiikkia nuorille ja joiden keikoilla käy nuoria, ovat tutkimuksessani nuorisobändejä. Varmasti toisenlaisiakin tapoja nuorisobändien määrittelyyn on olemassa, mutta nyt en halua niinkään takertua bändien henkilökemiaan ja tieteelliseen väittelyyn nuorisokäsitteestä (vaikka se olisikin mielenkiintoista!) kuin itse sanoituksiin. Luotan tässä nuorten omaan kykyyn määritellä itsensä.

Analysointimenetelmän hitauden ja perusteellisuuden vuoksi olen rajannut bändien lukumäärän neljään. Pyysin listan vuoden 2000 alussa toimivista nuorisobändeistä sekä Lappeenrannan että Tampereen vapaa-aikakeskuksilta (Monarilta ja Vuoltsulta) ja soitin sattumanvaraisesti kahdelle bändille kummastakin kaupungista kysellen niiden halukkuutta lähettää minulle sanoituksiaan tutkimusmateriaaliksi.⁹ Kaikki bändit suostuivat ensiyrittämältä, joten tutkimukseni aihe tuntui kiinnostavan itseni lisäksi myös nuoria – tai sitten he olivat liian kohteliaita kieltäytyäkseen. Aluksi

⁸ Koska nuoruudelle on mahdotonta antaa mitään tarkkoja ikärajoja, sitä voisi pikemminkin yrittää määritellä yhteisön keskeisiin sosiaalisiin suhteisiin valmistautumisen ajaksi. Julkisessa elämänpiirissä (public sphere) tällaisia suhteita ovat koulutus ja ammatti, yksityisessä (private sphere) taas parisuhde ja vanhempien kodista pois muuttaminen. (Hurrelman 1994)

⁹ Nuoriso-ohjaajana käännyin ensimmäisenä kaupungin nuorisotoimen puoleen. Suuri osa aloittelevista nuorisobändeistä ei käytä nuorisotoimen palveluja, mutta koska tarvitsin vain suhteellisen vähän aineistoa, saamani

tarkoitukseni oli ottaa mukaan aikaisemman tutkimukseni bändejä Lappeenrannasta, mutta yksikään noista vuoden 1997 kokoonpanoista ei ollut enää kasassa. Niinpä sain idean vertailla kahta erilaista ja ”erihenkistä” kaupunkia nuorisomusiikin suhteen. Uskallan väittää kaupungeja erihenkisiksi joskin perusteella, että olen asunut kummassakin kaupungissa useita vuosia. Koska nuorisomusiikki on luonteeltaan paikallistoimintaa, joka ei useinkaan näy julkisuudessa, päätin valita bändit itselleni tutuista kaupungeista. Minulla oli siis jo ennestään jonkinlainen kuva kaupunkien bänditoiminnasta, mikä tavallaan helpotti tutkimukseni aloittamista ja aineiston keruuta. Sanoitusten analysoinnin kannalta bändin kotipaikalla ei kuitenkaan ole merkitystä

Jokainen bändi lähetti minulle kaksi vapaasti valitsemaansa sanoitusta. Asetin sanoitusten suhteen vain yhden ehdon: niiden tuli olla bändien omia. Näin oletin nuorten pitävän itseään esillä ja olemassa heidän omassa puheessaan. Tutkittavia sanoituksia tulee siis yhteensä kahdeksan sekä lisäksi muutama sanoitusnäyte aiemmasta tutkimuksestani, koska haluan havainnollistaa sitä, että yhdessä tekstinäytteessä voi esiintyä samanaikaisesti useita eri repertuaareja. Tekstien analysointi jäi hieman puutteelliseksi tältä osin. Otan sanoitukset sellaisenaan tutkimuksen kohteeksi enkä pyri löytämään niiden takaa ”oikeaa” todellisuutta tai yritä pohtia sitä, mitä sanoitusten tekijät mahdollisesti ajattelevat mielessään. Analyysissä ei ole olennaista se, onko merkitysten takana todellisuutta, vaan se, *miten* nuoret ilmaisevat ja konstruoivat olettamaansa todellisuutta (Pesonen 1997b, 141). En pysty edes löytämään mitään universaalialia totuutta, koska tulkintojen totuus on aina pätevää vain joissakin diskursseissa, eivätkä nämä tulkinnat välttämättä syrjäytä muita diskursseja. Antti Isokangas (1999, 6) kirjoittaa kirjansa ”*Villejä rubiineja – väärin kuultuja laulunsanoja*” esipuheessa seuraavasti: ”...popmusiikki on demokraattisin viihteen ja taiteen muoto, sillä jokaisella kuulijalla on mahdollisuus ja oikeus kuulla laulujen sanat niin kuin itse haluaa.” Itsekin pidän itseäni vain yhtenä kuulijana monien joukossa, ja tulkintani sanoituksista – huolimatta mahdollisimman hyvistä perusteluistani – on vain yksi näkemys aiheesta. Mikään tulkinta ei ole itsestäänselvyys.

Analyysia voisi kuvata oppimisprosessiksi, joka ei etene suoraviivaisesti, vaan tehtyihin tulkintoihin on mahdollista palata ja niitä voi tarkastella uudelleen. Aineiston aktiivista tulkintaa tuleekin tehdä koko tutkimusprojektin ajan eikä se saa olla vain yksi irrallinen vaihe. Tulkinta on aineiston tietoista merkityksellistämistä. Teksteistä löytämäni repertuaaritkaan eivät ole valmiiksi puhuttuja rakenteita, vaan tulkintatyöni tulosta. Yksi ja sama repertuaari voi esiintyä erilaisissa

yhteystiedot riittivät tarpeisiini. Bändin nimellä ei ollut merkitystä tutkimusongelman kannalta, mutta sillä oli, että sanoitukset olivat bändin omia.

sosiaalisissa käytännöissä, ja yksi ihminen voi käyttää puheessaan useita repertuaareja. Niinpä yhdestä laulutekstistäkin on mahdollista löytää useita repertuaareja, jotka esiintyvät tekstissä pieninä palasina ja ovat toisiinsa kietoutuneita. Repertuaarit esiintyvät kielessä harvoin puhtaina ja selkeinä, ja tutkija nostaa niitä esiin oman kiinnostuksensa ja harkintansa mukaan.

Etsin edelleen vastauksia aiempaan tutkimusongelmaani (Kemppi 1999, 19): *Miten nuoret rakentavat sanoituksissaan yhteisöllisyyttä vahvistavia käytäntöjä ja mitä repertuaareja sanoituksista on löydettävissä?* En säilytä tutkimusongelmaa samana sen vuoksi, että olisi jotenkin helpompaa tehdä uusi tutkimus vanhasta aiheesta kuin aloittaa alusta (mikä ei liene edes totta), vaan haluan tarkastella tekemiäni tulkintoja uudelleen uusien painotuksien ja löytää niistä uusia, monipuolisempia aineksia. Kuten sanottu, analyysi ei aina etene pelkistetyn suoraviivaisesti ja jopa tutkimusongelma voi muuttua. Vaikka tutkimusongelma ei nyt muuttunutkaan, vuoropuheluni aineiston kanssa kyllä muuttuu ja uudet repertuaarit heräävät henkiin paikassa nimeltään lukeminen. Roland Barthesin (1993, 117) sanoin: kirjailijan kuolema on lukijan syntymän väistämätön hinta.

8. REFLEKTOINTIA

8.1. Paluu alkuun

Ymmärrän metodologisen reflektion niin, että tutkija on tietoinen niistä omista tietoteoreettisista ja ontologisista sitoumuksistaan, jotka saavat hänet käyttämään tiettyjä metodeja ja jättämään pois joitakin muita (vrt. Puuronen 1998, 249). Tämä tarkoittaa myös sitä, että käyttämällä tiettyjä menetelmiä hän tulee rajanneeksi maailmasta pois erilaisia asioita ja yksinkertaistaneeksi maailmaa sen ilmiöineen.

Jotta pysyisin pitämään analyysini hallinnassa ja reflektion ajatuksen mielessäni, tein Ian Parkerilta (1992, 6-20) lainaamani viisi rajausta etsiessäni repertuaareja teksteistä:

- 1) Tutkin ensisijaisesti tekstejä ja sitä, millaisia kulttuurisia merkityksiä niillä halutaan tuoda esille
- 2) Jonkin asian nimeäminen saa sen olemassaolevaksi ja asioiden luonne määritellään ihmisten omien tarkoitusten mukaisesti
- 3) Repertuaarit eivät esiinny teksteissä selkeinä kokonaisuuksina vaan osina, joiden löytäminen on analyysin edetessä jatkuvasti muuntuva prosessi
- 4) Repertuaareilla kertoja houkuttelee kuulijansa erilaisiin rooleihin (esimerkiksi ymmärtäjäksi)
- 5) Repertuaarit liittyvät monin tavoin toisiinsa ja myös viittaavat toisiinsa, jolloin tutkijakin käyttää repertuaareja

8.2. Repertuaarien moninaisuus

Aloitan analyysini lopusta. Aloitan lopusta, koska en keksi muutakaan kohtaa tarttua teksteihin ja samalla yritän ottaa etäisyyttä jo kerran käyttämiini tulkintamalleihin. Tätä kai voisi kutsua metodologiseksi reflektoinniksi. Jokainen uusi tutkimushan on parhaimmillaankin vain seuraavan alku. Repertuaarien analysoinnin tekee vaikeaksi niiden tunnistaminen, siksi havainnollistan edellä olevan listan kohtaa numero kolme palaamalla hetkeksi edellisen tutkimukseni sanoituksiin. Yritän samalla tehdä näkyväksi tutkijan repertuaarien käytön, sillä oma kielenkäyttökään ei voi olla pelkästään faktojen raportointia vaan luon samalla sosiaalista todellisuutta, ja siksi myös kirjoittamaani tekstiin tulee suhtautua refleksiivisesti. Tutkimuksen kielenkäyttö on siis myös tutkimuksen kohde. Reflektiivisyydellä haluan vain olla kriittinen itselleni enkä sortua turhaan

itsekorostukseen. Tarkoitukseni ei ole takertua välittömästi jokaiseen kirjoittamaani lauseeseen, vaan yritän ymmärtää omankin kirjoitukseni sosiaalisen todellisuuden tuottamisena.

Analysoin nuorisobändien sanoituksista neljä repertuaaria, jotka olivat: 1) *matkalla oleminen*, 2) *olemassaolon ahdistus*, 3) *kohtalo* ja 4) *muutos*. Päädyin tulkintaan, jossa repertuaareissa 1 ja 3 nuoret rakensivat yhteisöllisiä käytäntöjä eli erottuivat juuri nuoriksi, ja repertuaareissa 2 ja 4 he pohtivat yksilön olemassaoloa ja hänen suhdettaan yhteiskuntaan (Kemppi 1999, 21-28). Haluan nyt avata tulkintaani ja osoittaa lyhyesti, kuinka esimerkiksi myös *matkalla oleminen* – ja *kohtalorepertuaareissa* eksistenssin kysymykset tuntuvat olevan hyvin vahvasti läsnä yhteisöllisten käytäntöjen rakentamisen lisäksi, eli repertuaarien tunnistaminen ja nimeäminen ei ole niin yksioikoinen tehtävä kuin ensi katsomalta uskoisi. Tämän vuoksi yhdistän joitakin repertuaareja ja hajotan joitakin pienempiin osiin, mikä on luonteva keino lukea uusia merkityksiä teksteihin tutkimusongelman tarkentuessa. Jotta lukija pystyisi seuraamaan päättelyäni, esitän otteet tulkintoineen repertuaareista, jotka nimesin *matkalla olemiseksi* sekä *kohtaloksi*. Repertuaarien sanoitusnäytteet ovat eri bändeiltä eivätkä kirjaimet A, B, C ja D viittaa aina samaan bändiin.

OTE 1: Matkalla oleminen

A)

- 1 I try to walk on will you join in my parade
- 2 I know you won't but I know I have to try
- 3 This time I'm all alone in this circle of life
- 4 "What the fuck" you may ask but I can't answer anymore
- 5 You were my life for a while and now I'm just gone
- 6 I'm still waiting that train which I missed long time ago
- 7 I know I don't have nothing more but I'll have to fucking try

B)

- 8 Kinkku huutaa ikkunassa: "Ota minut mukaasi!"
- 9 Minä tiedän, etten ole sitä yhtään parempi
- 10 Molemmista porvareiden pöydissä puhutaan
- 11 Kinkku syödään ja minulle räkäisesti nauretaan

C)

- 12 I'm falling again hurt my knee
- 13 God show me the way a good boy to go
- 14 I'm only a visitor and I think I have a clue

D)

- 15 This time I won't cry
- 16 I won't march over your life
- 17 You have earned your freedom
- 18 I'm going far away to somewhere, goodbye!

Tulkitsin tätä repertuaaria seuraavasti (mt.,21-22):

Nuorten identiteetti liittyy ryhmän kykyyn pitää yllä vakiintuneita kuvaustapoja itsestään (Järviluoma 97, 24-25). Identiteettejä rakennetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Nuoret tuottavat vakiintuneita kuvaustapoja itsestään pohtimalla kysymystä ”keitä me olemme” erotukseksi siihen, ”keitä muut ovat”. Identiteetit eivät ole kuitenkaan tutkimuksen lähtökohta ja itsestäänselvyys, vaan ne on löydettävä nuorten omasta puheesta. Nuoret eivät esimerkiksi erotu nuoriksi pelkästään ikänsä perusteella, koska ikä on henkilökohtainen kokemus ja siihen liittyy monenlaisia arvoja, odotuksia, toiveita ja pelkoja (Hoikkala 93,16). Lukiessani tekstejä läpi yhä uudelleen huomasin bändien kuvaavan nuoruuttaan ”matkalla olemisena”. Nuoruus erotetaan näin omaksi vaiheekseen elämässä jatkuvan liikkeellöolon kuvauksena, jossa ollaan yleensä yksin ja haetaan vastauksia elämän suuriin kysymyksiin. Tämän vuoksi nimesin tämän repertuaarin matkalla olemiseksi. Siihen liittyy toisaalta vapaus tehdä valintoja ja toisaalta epämääräinen ahdistus ja odotus tulevasta. Matkalla oleminen on usein laajemmin käsitettynä metafora koko elämästä (vrt. Halme 92, 15 ja Hoikkala 93, 244). Monet versiot nuorten elämäkuvauksista on sovitettavissa tähän repertuaariin. Matkan lähtökohta ja päämäärä ovat yleensä hämärän peitossa, mutta matkalla oleminen on tärkeää (rivit 6, 13 ja 18). Liike tuntuu olevan merkki elämästä ja nuoruuden voimasta, kun taas paikallaan oleminen liittyy kuolemiseen ja vanhuuden heikkouteen. Olen poiminut tähän repertuaariin neljä eri katkelmaa, joita yhdistää matkalla oleminen ja yksinäisyys. Matkalla kohdataan ehkä satunnaisia ihmisiä (rivit 5 ja 8), mutta lopulta matka tuntuu jatkuvan yksin. Joskus matkaaja aavistaa hetkellisesti matkansa tarkoituksen (rivit 9 ja 14), mutta nämä hetket ovat kuitenkin vain pieniä tuokioita elämästä eikä lopullinen päämäärä ei ole selvillä. Ehkäpä juuri tämän vuoksi matkalla olo on paitsi vapaata, myös ahdistavaa.

Diskurssien kohteet eivät ole ennalta määriteltäviä, joten esimerkiksi ahdistuksesta puhuttaessa kyseessä ei ole ahdistusdiskurssi tai nuoruudesta puhuttaessa nuoruusdiskurssi (vrt. Suoninen 1993, 50). Tutkija voi löytää yhdestä aihealueesta monia eri repertuaareja. Jotta lukijakin voisi olla vakuuttunut, että samassakin tekstinäytteessä esiintyy erilaisia repertuaareja, niiden todentamisessa tekstinäytteet tulisi koodata siten, että ne voi tunnistaa toisenkin repertuaarin yhteydessä.¹⁰ Yhdestä

¹⁰ Lause on tutkielmani ”Valoisampaan elämään enkö pääsis jo tänään?” lausunnosta lokakuulta 1999. Koska tuo huomautus jäi vaivaamaan minua, haluan avata tässä tulkintaani.

laulusanoituksesta on mahdollista nostaa esiin useita repertuaareja. Jaottelen repertuaareja nyt uudelleen. En tee sitä siksi, että pitäisin aikaisempaa tulkintaani vääränä, vaan siksi, että haluan osoittaa repertuaarien moninaisuuden ja toisiinsa viittaavuuden. Olen nimennyt tekstien repertuaarit etsimällä ensimmäisellä lukukerralla jotakin kaikille bändien sanoituksille yhteistä. En tiennyt, mitä se jotakin oli, mutta se liittyi nuoruuteen. Miten juuri nuoret määrittyvät omista teksteissään nuoriksi? Kuinka he pitävät yllä yhteisöllisyyden kokemuksia? Havaitsin nuorten tekevän eron vanhoihin metaforalla matkasta, jossa liike liittyy nuoruuteen ja pysähtyneisyys vanhuuteen. Tästä havainnosta käsin luin tekstejä yhä uudelleen läpi ja nostin esille muita repertuaareja. Identifioin yhteensä neljä repertuaaria, mikä antoi minulle vastauksen siihen, kuinka nuoret pitävät itseään esillä ja olemassa puheessaan.

Kuitenkin jo analysoinnin aikana itselleni jäi sellainen tunne, että kaikki kävi jotenkin liian nopeasti ja suorasukaisesti. Diskurssianalyysinhan piti kaikkien sitä harrastaneiden mukaan olla työlästä ja monimutkaista! Tuo epämääräinen tunne vaivaa minua yhä, joten yritän löytää repertuaarien analysoinnista jotakin lisää. Ehkäpä minua jäi vaivaamaan se seikka, etten kritisoinut tarpeeksi käyttämiäni käsitteitä. Tein toki päättelyä aineistoni pohjalta, mutta en jättänyt tarpeeksi tilaa lukijan tulkinnalle enkä kyseenalaistanut itsestäänselvyyksiä. Niinpä jaottelin myös repertuaarit hyvin yksioikoisesti. Etsiessäni jotakin nuorille tyypillistä puhetapaa hain tiettyjä vakiintuneita kuvaustapoja, jonkinlaista ”nuorten identiteettiä”. Tällaiset kuvaustavat nimesin matkalla olemiseksi. Mutta aloitin ikään kuin väärästä päästä; nimettyäni repertuaarin aloin luokitella tekstejä omiin kategorioihinsa enkä sen jälkeen antanut nousta niistä enää muita tulkintoja, jolloin en pystynyt löytämään samasta tekstistä useita repertuaareja. Tai paremminkin unohdin kertoa niistä lukijalle. Lukiessani nyt uudelleen nimeämiäni repertuaareja näen niissä monitahoisempia merkityksiä. Esimerkiksi seuraavasta katkelmasta

I try to walk on will you join in my parade
I know you won't but I know I have to try
This time I'm all alone in this circle of life
"What the fuck" you may ask but I can't answer anymore
You were my life for a while and now I'm just gone
I'm still waiting that train which I missed long time ago
I know I don't have nothing more but I'll have to fucking try

käy epäilemättä ilmi liikkeelläolo, mutta myös voimakas yksilön olemassaolon pohdinta. Kun kaikki muu on mennyt, on vain minä ja maailma, mikä herättää perimmäisiä maailmassa olon

kysymyksiä. Mikä on se arvokas asia jonka takia kannattaa yrittää eteenpäin? *Matkalla olemista ja olemassaolon ahdistusta* yhdistää yksinäisyys, joten olisin voinut sijoittaa tämän katkelman kumpaan repertuaariin tahansa. Tai nimetä repertuaarin erottelun ”yksinäisyys” mukaan. Kuten tämänkin näytteen:

Kinkku huutaa ikkunassa: ”Ota minut mukaasi!”
Minä tiedän, etten ole sitä yhtään parempi
Molemmista porvareiden pöydissä puhutaan
Kinkku syödään ja minulle räkäisesti nauretaan

Kertoja on lähdössä jonnekin ja peilaa omaa elämäntapaansa ikkunassa huutavan ”kinkun” elämään ja laajemmin ”porvareiden” järjestelmään. Voisiko kinkku olla metafora naisesta ja porvarit yhteiskunnan päättäjäistä? Ehkä. Kertojan maailma näyttäytyy kuitenkin ahdistavana paikkana, jossa epäinhimillinen yhteiskunta nauraa räkäisesti inhimilliselle yksilölle. Kertoja on lähdössä, mutta tekeekö hän sen vapaaehtoisesti vai pakosta? Pitääkö hänen etsiä vapauttaan ja toista ihmistä jostakin muualta? Laulujen sanoituksissa nuoren suhde yhteisöön on hyvin moniulotteinen teema ja siitä on löydettävissä kiinnostavia repertuaareja. Tällaisen teeman nimeäminen matkalla olemiseksi on ehkä liian yleistävää, sillä aiheesta on toki löydettävissä paljon muutakin, kuten esimerkiksi aidon ihmisyyden ja oman paikan etsiminen teennäisessä ja sekasortoisessa yhteiskunnassa. Kuitenkin matkalla oleminen on nuorten melko vakiintunut kuvaustapa tuottaa heidät itsensä nuoriksi erotukseksi vanhoista ihmisistä.

Seuraavat katkelmat nimesin kohtalorepertuaariksi, sillä niissä nousee esiin oman elämän hallitsemattomuus ja usko ulkoapäin tapahtuvaan oman tahdon ohjaamiseen. Fatalismiin liittyy myös toivottomuus ja menneisyyden teoista tilille joutuminen.

OTE 3: Kohtalo

A)

- 1 Läski lentokala liittää suu avoinna
- 2 Se ahmii kitaansa kaiken vastaantulevan
- 3 Jänteet ja luut narskuvat sen hampaissa
- 4 Jos selvisit, joudut sen kitaan huomenna

B)

- 5 Every night when sun goes down
- 6 It's time for you to pay the price
- 7 Of your choice eternal life
- 8 You have unholy sacrifice

C)

- 9 You cant't sleep because at night they come
- 10 Your painfull dreams of things you have done
- 11 There is no escape no other way
- 12 When moon is full they come to stay

Tulkintani repertuaarista oli (Kemppi 1999, 24-25):

Olen nimennyt tämän repertuaarin kohtalopertuaariksi, koska nuoret puhuvat elämänhallinnasta ja tulevaisuudesta siitä näkökulmasta käsin, että elämänpolku on jo ennakolta valmistettu. Oma tahto määräytyy ulkopuolelta käsin, jolloin nykyisyyden tekemisillä tai tekemättä jättämisellä ei olisi merkitystä tulevaisuuden tapahtumille – kaikki tapahtuu kuin on tapahtuakseen. Tämä nuorten tuottama näkökulma on sikäli mielenkiintoinen, että jos sosiaalinen järjestys on ihmisten aktiivinen yhteistoiminnan tulos (kuten itse oletan), nuoret eivät pidäkään itseään esillä ja olemassa puheessaan ottamalla itsealoitteisesti vastuun elämästään, vaan asia on pikemminkin päinvastoin. He tuottavat itsensä siinä valossa, että he hankkiutuvat vastuusta eroon, kierrättävät sen muille. Ja jos vielä pidetään mielessä, että repertuaareilla nuoret houkuttelevat kuulijansa haluamiinsa rooleihin - usein ymmärtäjän rooliin - ja että nimeämällä haluamiaan asioita nuoret saavat ne olemassaoleviksi, fatalismi saisikin selvästi tiedostetun merkityksen: Nuorena ei vielä tarvitse ottaa vastuuta. Ymmärtäjiä ja vastuunottajia riittää aina. Olemalla fatalisteja nuoret haluavat varata vastuuttomuuden itselleen (vrt. Holvas 1997, 103). Koska nämä laulutekstit ovat intentionaalisia, otan tässä kohtaa vapauden esittää näin rohkeita oletuksia – siitä huolimatta, että hypoteettiset oletukset eivät oikeastaan kuulu diskurssianalyysin välineistöön. Analyysi on kuitenkin aineiston tietoista merkityksellistämistä, mitä voi ja tuleekin tehdä yhä uudelleen tutkimuksen edetessä. Voi siis olla, että tutkin tätäkin repertuaaria myöhemmin aivan toisesta lähtökohdasta käsin tai jaottelen sen toisella tavalla. Tutkijan pitäisi pystyä ravistelemaan omaa esiyymmärrystään ja oletuksiaan ja käyttää tulkintaa vapautuakseen omaksumistaan ”itsestäänselvyyksistä”. Valmiit teoriat voivat herkästi kaventaa näkökenttää

Yritän nyt ”ravistella esiyymmärrystäni ja käyttää tulkintaa sekä välttää valmiita näkökenttää kaventavia teorioita”. Tulkintani vastuuttomuuden varaamisesta nuorille on mielenkiintoinen ja varmasti yksi nuorten tavoista erottua omaksi yhteisökseen, mutta kyllä teksteistä on havaittavissa myös epävarman yksilön avunhuuto. Teksteihin voi lukea yksilön umpikujaan ajautuneen pohdiskelun maailman luonteesta ja hänen paikastaan siinä. Menneisyyden pahat teot kummittelevat mielessä eikä tulevaisuus näytä yhtään valoisammalta. Yksilöllisyyden tukahduttava nimetön ahdistus kuvataan näytteissä B ja C kauhuelokuvamaisin termein: *Every night when sun goes down it's time for you to pay the price* sekä *when moon is full they come to stay*. Eikä toivoa

anna myöskään suu avoinna liitävä läski lentokala, joka ahmii suuhunsa armotta kaiken vastaan tulevan.

Laajasti tulkiten kohtalopertuaaria käytetään yleisenä elämän hahmottamisen tapana, johon on luettavissa mitä tahansa teemoja (vrt. Suoninen 1992, 36). Tapahtumat näyttävät tulevan vääjäämättä ilman toivoa vaikuttaa niihin itse, mitä korostetaan tulevan toistuvan ajan ilmaisuilla *jos selvisit joudut sen kitaan huomenna, every night when sun goes down ja at night they come*. Lauluteksteissä on kirjaimellisten merkityksien lisäksi usein mukana myös vaikeammin havaittavia merkityksiä, miellehtymiä. Niiden paljastamiseksi ainoa vaihtoehto on lukea tekstejä yhä uudelleen läpi vaihtoehtoisista näkökulmista. Joskus kannattaa analysoida myös sitä, mitä on jätetty sanomatta. Miksi tulevaisuus ei anna toivoa edeltävissä tekstinäytteissä? Miksi nuoret ovat valinneet juuri kyseisen tavan tulevaisuuden kuvaamiseksi? Repertuaarin näytteet ovat kohtalonomaisuuden lisäksi myös olemassaolon kuvauksia, jossa on jatkuva jännite tulevaisuuden mahdollisuuksien ja sen tarkoituksettomuuden välillä.

Toivottavasti tämä analyysin analyysi osoittaa, että repertuaarien löytäminen ja identifiointi eivät ole yksinkertaisia asioita. Tekstejä pitää lukea ja alkuperäisiin tulkintoihin tulee palata yhä uudelleen, mikä on ainoa keino saada ”repertuaarit nousemaan esiin teksteistä”. Repertuaarien nimeäminen ei ole suorasukaista tekstin luokittelua. Tulkinta muuttuu (toivottavasti) useaan otteeseen aineiston käydessä tutuksi ja samalla monimerkitykselliseksi, jolloin tulkintoihin päätyminen on kirjoitettava näkyviin lukijaa varten. Repertuaarit on pystyttävä perustelevaan.

9. TULKINNAN ONGELMALLISUUS

Analyysin kuvauksen välittäminen lukijalle on jo ennalta tuomittu epäonnistumaan. Vaikka pyrinkin kuvailemaan mahdollisimman tarkasti, miksi olen päätenyt juuri kyseisiin tulkintoihin, en millään voi kuvata niitä kaikkia lukemattomia vaiheita, joiden kautta tekstini on saavuttanut lopullisen muotonsa. Lukija ei koskaan saa tietää, mitä kaikkea kirjoitusprosessin aikana on tapahtunut; milloin olen pitänyt taukoja, hävittänyt, korjannut tai kirjoittanut tekstiäni uudelleen. Tällainen kontekstihan pyritään tavallisesti hävittämään varsinkin tieteellistä tekstiä kirjoitettaessa. Tietenkään en voi kirjoittaa näkyville kaikkea sitä, mitä päässäni on liikkunut tulkintaa tehdessäni (lopputuloksena olisi todennäköisesti sekavaa tajunnanvirtaa), mutta voin kuitenkin antaa lukijalle mahdollisuuden ottaa tulkintaan osaa. Tämä tapahtuu palaamalla jo tekemääni tulkintaan ja kertomalla yksityiskohtaisesti kulkemillani kielen poluilla – myös niillä harhaanjohtavilla. Näin lukija voi joko hyväksyä tai riitauttaa tekemäni tulkinnat.

9.1. Kuinka löytää ja tunnistaa repertuaari?

Koska tutkimuskohteeni ovat tekstit ja niillä mahdollisesti esille tuotavat kulttuuriset merkitykset, tutkin tekstien merkitysrakenteita. Siinä ei jaeta tekstejä eri luokkiin, vaan tutkitaan sitä, kuinka *tekstit jäsentävät itse itseään* (vrt. Alasuutari 1994, 101). Mielestäni juuri tämä on kaikkein ongelmallisinta repertuaarien määrittelyssä. Tällöin ei voi käyttää suoraan tekstissä itsessään esiintyviä termejä. Otan tästä esimerkin.

Mihin voisi kaiken vihan ja kateuden kätkeä
Voisiko olla törkeä ja lähteä
Katkeruus alkaa saada täyttä valtaa
Jos itsesääliissä aina vaeltaa

Tässä otteessa kysytään mihin voisi kätkeä vihan ja kateuden. Voisin etsiä lauluteksteistä erotteluja poimimalla kaikki sellaiset kohdat, joissa puhutaan vihasta, ja nimeämällä ne viharepertuaariksi. Mutta se ei olisi enää diskurssianalyysin mukaista luokittelua, koska silloin olisin itse tehnyt luokittelut ”väkivaltaisesti” enkä antanut teksteistä itsestään nousta esiin tiettyjä eroja ja yhtäläisyyksiä. Vaikka tekstin kirjoittaja käyttääkin sanaa ”viha”, tekstissä ei välttämättä puhuta vihasta. Siitähän voi lukea esimerkiksi myös pettymyksestä. Repertuaarien nimeämisessä ei olekaan kyse termien jaottelusta vaan teksteissä esiintyvien, usein toistuvien erottelujen löytämisestä. Näille erotteluille tutkija antaa nimen osuvana luonnehdintana siitä, miten teksteissä puhutaan.

Repertuaarit ovat siis pikemminkin kielikuvia ja puhetapoja kuin yksittäisten termien joukkoja. Tekstien jäsennyksessä ei myöskään pyritä osoittamaan faktoja tai miettimään tekstien kirjoittajien ajatuksia, vaan yksinkertaisesti osoittamaan aineiston perusteella tiettyjen artikulaatioiden olemassaolo. Tutkimusongelma määrää tietysti lopulliset päätelmät. Jotta lukija voisi muodostaa tutkijan analyysistä omat johtopäätöksensä, tutkijan tulee antaa raportissaan näytteitä mahdollisimman monista tekstikohdista ja nimeämistään repertuaareista. Vain näin tutkija pystyy perustelemaan tulkintansa ja erottamaan sen muista samanarvoisista mielipiteistä.

9.2. Tekstilajitietoisuus ja kielipelit

Miten tutkijan tulee suhtautua siihen, että lukijat osaavat erottaa erilaiset tekstilajit - kuten esim. sanomalehtitekstin, tieteellisen tekstin tai laulutekstin - toisistaan? Ihmisethän lukevat merkityksiä teksteihin eri tavoilla sen mukaan, millaisesta tekstistä kulloinkin on kyse. Kielellisten valintojen analyysi johtaa siis sosiokulttuuriseen tarkasteluun. Sekä lukijan että kirjoittajan valintoihin vaikuttaa yhteinen tieto siitä, millainen kulloisenkin tekstilajin tulee olla: laulutekstit on varmasti suunnattu erilaiselle yleisölle kuin tieteellisen aikakausjulkaisun kirjoitukset. Kriittinen tekstintutkija siis yrittää osoittaa todennäköisten tulkintojen olemassaolon, mutta hän joutuu perustelemaan sen huolellisesti, koska mitään varmuutta sen enempää tekstien tarkoitetuista kuin lukijoiden tulkitsemistakaan merkityksistä ei ole mahdollista saada (Heikkinen 1999, 57). Jos tätä pitää ongelmana, se ei ole pelkästään kriittisen tekstintutkimuksen ongelma, sillä kielellisten merkitysten yleispätevyyden osoittaminen on vaikeaa ja vastaväitteiden esittäminen helppoa. Toisaalta diskurssianalyyseissa ei yleensä pyritäkään laajaan yleistettävyyteen vaan tulkintojen ajatellaan olevan päteviä vain jonkin *kielipelin* sisällä, ei universaalisti toisia tulkintoja syrjäyttävästi (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 234). Kielipelistä on puhunut myös Wittgenstein (1981, 36-37) tarkastellessaan kielen luonnetta; kieli noudattaa pelin tapaan tiettyjä sääntöjä eikä se ole vain kognitiivinen prosessi vaan osa toimintaa. Tästä johtuen myös diskurssi on historiallinen ja sen voi ymmärtää vain ottamalla kontekstit huomioon. Niinpä voisi todeta, että kulttuuritaustojen ja yhteiskunnan toiminnan tunteminen ohjaavat aina tekstianalyyseja, halusipa sitä tai ei.

9.3. Tilanteisuus ja retorisuus

Paitsi että merkitykset rakentuvat käyttöyhteyksissään ja että ne ovat sidoksissa aikakauden kulttuuriin ja kielellisiin käytäntöihin, merkityksellistäminen on koko ajan jatkuvaa toimintaa. Tutkijan on mietittävä myös näiden kulttuuristen merkitysten tilanteista rakentumista. Oma ratkaisuni on kulttuurisuuden sulkeistaminen analyysivaiheessa ja siihen palaaminen johtopäätöksessä (vrt. Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 57). Mielenkiintoni on sanoitusten tarkassa ja aineistokohtaisessa analysoinnissa, jossa en juurikaan kerro aineiston ulkopuolisia asioita vaan keskityn aineistosta löytyviin kielen vivahteisiin ja yllätyksiin. Tämän tiukan aineistokohtaisen analyysin jälkeen laajennan saamani tulosten pohdintaa laajempiin kulttuurisiin konteksteihin. Analysoin tekstien *retorisuutta* eli niitä kielenkäytön tapoja, joilla tekstin kirjoittajat yrittävät vakuuttaa kuulijansa. Repertuaarien yksi tehtävähän oli houkutella kuulija erilaisiin rooleihin kuten esimerkiksi ymmärtäjän rooliin. Tekstimuotoisissa aineistoissa retorisuus on usein hallitseva piirre (mt., 77).

10. SANOITUSTEN MERKITYSTEN TUOTTAMINEN

Tutkijan kannalta tekstit ovat aineistona siinä mielessä helppoja, että ne ovat valmiita analysoitaviksi sellaisinaan kaikkine yksityiskohtineen. Ne on siis jo valmiiksi litteroitu. Ne ovat hyviä myös siksi, etteivät nuoret voi vastata kysymyksiin kyselijän odotusten mukaisesti päästäkseen tilanteesta nopeasti eroon. Vaikeus piileekin niiden representatiivisessa luonteessa. Tekstit ovat kertomuksia todellisuudesta ja ne syntyvät maailmaa koskevien kokemustemme ja niiden kielelliseen muotoon saattamisen kohtaamisessa, mikä tuo mukanaan merkityksellistämisen ongelman. Tekstit eivät voi olla pelkkiä kokemustemme kopioita, vaan kerrottaessa aineisto järjestetään tietyllä tavalla selittämään inhimillisiä kokemuksia. Koska ihmiset pyrkivät antamaan itsestään kokonaisen ja ehjän kuvan ja kuulija taas odottaa kuulevansa kokonaisen tarinan, kerronnassa on alku, keskikohta ja loppu. Tällaisia kertomuksia ovat arkisten kertomusten lisäksi myös esimerkiksi romaanit, vitsit, laulut ja sarjakuvat. Koska niissä ei voi kertoa kaikkea, ne rakentuvat valinnalle: kertomukset tapahtuvat aina tietyistä näkökulmasta käsin ja jotakin varten (Lehtonen 1998, 117-119).

Lähden nyt analysoimaan laulutekstejä siitä näkökulmasta käsin, millaisia mahdollisuuksia ne avaavat lukijalle. En pidä lukijaa passiivisena kiinteiden merkityksen vastaanottajana, vaan hänellä on diskursiivisia taitoja, joiden avulla hän rakentaa tekstin uudelleen. Tämä tarkoittaa, että

- 1) tekstit edellyttävät lukijaltaan tiettyjä tietoja, arvoja ja käsityksiä.
- 2) tekstit eivät ole täysin avoimia eli niitä ei voi lukea miten tahansa. Laulutekstit tunnistetaan lauluteksteiksi ja niitä luetaan sen mukaisesti.
- 3) tekstit saavat merkityksensä toisten sanojen kontekstissa, mikä vaikuttaa aktiivisesti siihen, kuinka kirjoittaja kirjoittaa ja lukija kohtaa tekstit. Kontekstit eivät ole pelkästään taustoja.

10.1. Englanninkielinen vertauskuvallisuus

Saadessani laulutekstit käsiini yllätyin samalla tavoin kuin edelliselläkin kerralla. Odotin bändien laulavan suomeksi, mutta taas suurin osa lauluista oli tekstitetty englanniksi. Suomeksi oli vain kaksi sanoitusta kahdeksasta. En usko olevan vain sattumaa, että kahden tutkimuksen satunnaisesti valitsemani bändit esittävät laulunsa pääosin englanniksi. Englannin kielen yleisyyteen näyttäisivät viittaavan myös englanninkieliset bändien nimet. Tämä on varmasti merkki hyvästä englanninkielen

opetuksesta kouluissa, mutta myös siitä, että englantia on hyvää vauhtia muotoutumassa eri nuorisokulttuurinalojen yleiskieleksi.¹¹ Ehkä englanniksi sanoittaminen kuulostaa hienolta ja kansainväliseltä, mikä antaa bändille uskottavuutta ja julkisuutta – tai ainakin kansainvälisen imagon. Tässä työssäni en perehdy bändien julkisuuskuvaan, mutta harvat nuorisobändit käyttänevät kuitenkaan englantia esityskielenä tähdätäkseen heti ulkomaisille markkinoille. Imagoa enemmän minua kiinnostaa se, onko suomeksi sanoittaminen vaikeaa. Ainakin tietyistä teemoista puhuminen näyttäisi olevan helpompaa englanniksi kuin suomeksi. Näitä teemoja ovat esimerkiksi parisuhde ja yksilön suhde yhteisöön, kuten seuraavista otteista voi havaita (lyhenne MV tarkoittaa miesvokalistia ja NV naisvokalistia):

A)

- 1 What about the times when I walked alone?
- 2 It's not fair I'm the wrong one to everybody
- 3 What was once died long ago 'cause nothing's meant to last
- 4 By the highway
- 5 You know I'm getting blind, it's a way to survive
- 6 By the highway
- 7 Maybe this is just an empty road without the beginning or the end
- 8 I must walk straight from a day to another day
- 9 I can see the edges already

B)

- 10 So we missed the change, it's eternal dance
- 11 It's so hard to learn the steps, but I'll do best I can
- 12 Just 'cause your presence breaks my weak defence
- 13 I will play this game but nothing seems to
- 14 Make a sense

¹¹ Etenkin nuorille suunnattu mainonta ja nuorisokulttuuri on nykyisin englanninkielistä ja siitä lainasanoja ottanutta. Tämä näkyy internetin ja tietokonemaailman lisäksi televisiossa, radiossa ja nuortenlehdissä. Ilmiöllä on tietysti hyvät ja huonot puolensa, mutta omassa tarkastelussani kiinnostavaa on lähinnä englannin luonnollisuus nuorten kielenkäytössä; sen käyttö näyttäisi ikään kuin *kuuluvan* nuorten esittämään musiikkiin.

C)

MV:

- 15 Could I come to see you, I've been down
- 16 It just feels that I have lost all I've found
- 17 I'd be grateful if you let me there
- 18 It's not what I deserve but show me your care

NV:

- 19 Come inside, your welcome anytime
- 20 Oh, it seems that you've been drinking for while
- 21 But it's good to see you, here with me
- 22 Just don't imagine I forgot your deceit

Ihmisen suhde toiseen ihmiseen on hyvin perustavanlaatuinen aihealue. Oikeastaan kaikki sanoitukset käsittelevät teemaa tavalla tai toisella. Miksi nuoret puhuvat siitä englanniksi? Yksi selitys voisi olla suojamuurin rakentaminen oman haavoittuvan itsen ympärille. Nuorilla on tarve pohtia tärkeitä ja ehkä kipeitäkin kysymyksiä, mutta he eivät välttämättä halua puhua niistä suoraan ja asettua ikään kuin kaikkien kritisoitaviksi, vaan kuvaavat asioita käsitteillä, jotka eivät vastaa niiden kirjaimellisia määritelmiä. He käyttävät teksteissään joko tietoisesti tai tiedostamattaan paljon vertauskuvia, *metaforia*. Tämä taas näyttäisi onnistuvan helposti englanniksi, sillä monet suomenkieliset metaforat ovat jo käytössä kuluneita ja kliseitä, ja toimivien metaforien keksiminen vaatii melkoista nokkeluutta. Sanoittaessaan tekstinsä englanniksi nuoret pyrkivät välttämään naiiveja ilmauksia. Metaforilla he luovat kuulijoilleen haluttuja mielleyhtymiä ilman pitkää keskustelua. Esimerkiksi otteessa A tyhjän valtatie kulkeminen on metafora koko yksilön elämälle, otteessa B yhteiselämä kuvaillaan ikuiseksi, vaikea-askeliseksi tanssiksi sekä sekavaksi peliksi ja otteessa C mies ja nainen käyttävät kielenkäyttöömme jo melkein vakiintuneita ilmauksia *I've been down* sekä *you're welcome anytime*. Kuulijalle luodaan kuva itsesääliin vaipuneesta, katuvasta miehestä, joka hakee anteeksiantoa ymmärtävältä naiseltaan. Metaforien voima onkin juuri haluttujen konnotaatioiden luomisessa.

10.2. Repertuaarien luominen ja analysointi

Etsiessäni sanoitusten repertuaareja tukeudun tiukasti tutkimusongelmaani: Miten nuoret rakentavat lauluteksteillään yhteisöllisyyttä vahvistavia käytäntöjä ja mitä repertuaareja teksteistä on löydettävissä? Ymmärrän sosiaalisen järjestyksen ihmisten yhteistoiminnan tuloksena, joten yritän löytää niitä vakiintuneita kuvaustapoja, joilla nuoret pitävät itseään esillä ja olemassa puheessaan. Repertuaarit ovat kuitenkin vain analyttisiä käsitteitä, jotka syntyvät nimeämällä ja luomalla ne. Ne ovat siis kuvitteellisia apuvälineitä todellisuuden ilmiöiden tarkastelussa, eivät itse ilmiöitä. Tämä on syytä muistaa analyysin aikana. Repertuaareja analysoimalla on tavoitteena päästä stereotyyppien ja itsestäänselvyyksien taakse pohtien ilmiöitä eri puolilta. Esittelen tiivistelmän repertuaareista taulukossa 1.

Taulukko 1. Repertuaarien esittely.

	Aito oleminen - repertuaari	Itsensä peilaaminen - repertuaari	Uhkakuva- repertuaari	Elämäntuska- repertuaari
Näytteiden määrä	5	4	6	5
Kielikuvia	Etsiminen, kysyminen, yksilöllisyys, arvostelu, elämän luonnehdinta peliksi	Elämän tarkoituksen pohdinta, haavoittuvuus, pyrkimys sosiaalisuuteen	Yhteiskunta valvontakoneiston a, pysäytyneisyys, perhe-elämä uhkana ja toiveena, toivottomuus, haaveilu onnesta	Matkalla oleminen, ahdistus, ristiriidat, epätietoisuus, hetkellisyys
Tehtävä	Halu ymmärtää itseä ja muita aidosti	Oman yksilöllisyyden esilletuonti sosiaalisesti	Lukuisten tulevaisuudenvaihtojen pohdinta ja onnen tavoittelu	Yritys löytää tasapaino vapauden ja ristiriitojen välillä

Repertuaareja identifioidessani olen säilyttänyt tekstien ulkoasun alkuperäisessä muodossaan enkä ole puuttunut oikeinkirjoitukseen millään lailla. Tulkitsen tekstejä käyttäen vain sitä tietoa, mikä käy ilmi teksteistä itsestään. En siis ole haastatellut bändien sanoittajia saadakseni tietää mitä he haluavat sanoa. Haastattelu ei luonnistu valitsemaani tutkimusongelmaan ja metodiin. Lauluilla on oma elämänsä ja myös se on kiinnostava. Tekstit ovat olemassa minusta riippumatta ja tulkitsen niitä hyvin aineistokeskeisesti enkä lähde arvailemaan aineiston ulkopuolisia asioita. Olen muodostanut repertuaarit oman tulkintani perusteella, ja tämä tulkinta muodostuu lukemistapahtumassa.

OTE 1: AITO OLEMINEN

Laulut ovat eräänlaisia kollektiivin sitaatteja, joilla erilaiset ryhmät ilmaisevat itseään (Heinonen 97, 147). Nuoret eivät ole mitenkään poikkeavia tässä suhteessa, vaan laulut ovat heille tärkeä itseilmaisun väline. He pohtivat kysymystä ”keitä me olemme” erotukseksi siihen, ”keitä muut ovat”. Nuorten identiteetti liittyykin ryhmän, siis nuorison, kykyyn pitää yllä vakiintuneita kuvaustapoja itsestään. Kuinka tuo identiteetti on löydettävissä? Lähestyn kysymystä analysoimalla seuraavia otteita, jotka nimeän *aidon olemisen* repertuaariksi.

A)

- 1 I drink my yellow juice and get up
- 2 Lord, I'm feeling tired 'cause I have walked all my life
- 3 Just to get here
- 4 Now, I'm not sure if this is the right way
- 5 The splinters from have already fallen on the highway
- 6 I can't get them together anymore
- 7 Now they cut wounds to my arms

Etsiessäni nuoruutta kuvaavia repertuaareja olin aluksi liikaa kiinni siinä ajatuksessa, että nuoret kuvaavat nuoruuttaan matkalla olemiseksi. Tätäkin otetta aloin analysoida siitä näkökulmasta käsin. Yhtäkkiä huomasin lähtökohtani samaksi kuin edellisessä tutkimuksessani ja jaottelevani repertuaareja väkinäisesti. En ollut avoin tulkinnalle ja yritin liikaa ymmärtää sitä, *mistä* lauluissa

kerrottiin. Hylkäsin ajatuksen matkalla olostani ja keskityin sanoituksiin ilman mitään ennakkoletuksia. Luin sanoituksia uudelleen vaihdellen niiden järjestystä ja kuvitellen niihin musiikkia. Keino oli yksinkertainen mutta se toimi: nyt aloin nähdä sen, *miten* nuoret kertoivat elämästään. Vaikka nuoruus epäilemättä onkin jatkuvan etsimisen ja liikkeelläolon aikaa, se on myös kriittisen arvioinnin aikaa. Edellä olevassa otteessa yksilö on väsynyt käveltyään koko elämänsä päästäkseen – minne? Hän ei ole varma, mutta etsintä on jättänyt jälkensä. Hänen on kuitenkin jatkettava löytääkseen itsensä, aidon olemisen tavan. (Rivillä 5 minulla oli käänösvaikeuksia. Alkuperäisestä tekstistä on ilmeisesti jäänyt yksi sana pois sanan *from* jälkeen.)

B)

- 8 How can they close our eyes
- 9 When they don't even know
- 10 How to blink their own.
- 11 They seem so fucked up pretending
- 12 To act like they'd be the models.
- 13 To unstitch and just to divide
- 14 Concerning me and my own will
- 15 These ostensible gestures will make them so hollow.
- 16 Vanity tastes bitter.

Ihmiseen uskominen on vaikeaa, koska ihmisen todellista luonnetta on niin vaikea löytää. Ihmiset teeskentelevät olevansa jotakin muuta kuin ovatkaan (rivit 11-12), mikä tekee heidät ontoiksi sisältä. Turhamaisuus maistuu katkeralta (rivi 16). Otteen alun kyseenalaistaminen (rivit 8-10) on alku itsenäiselle ajattelulle ja aitouden tavoittelulle, mutta se on myös yksinäinen prosessi. Aitoo olemista siis näyttäisi olevan halu ymmärtää ihmistä aidosti, erottaa yksilö massasta ja sen näennäisistä säännöistä. Oma ajattelu (rivi 14) on tärkeämpää kuin antaa teeskennellyn hyvä kuva itsestään. Tällaisia teeskentelijöitä kirjoittaja vertaa malleihin.

C)

MV:

17 Yes, I understand it's all gone wrong
18 And I'm so sorry for mistakes I have done
19 Never realised I hurt you so
20 Now this is really what I want you to know

NV:

21 You are honest now I do believe
22 But some things may be too hard to forgive
23 It's too early now for me to say
24 Maybe I'll try to think it's all right someday

D)

25 But I know it is time for the changes
26 And we both have the heartfelt of thoughts
27 We have never said
28 Ask me tonight, do I dream of escaping
29 Well I know it's not fair but you could
30 Be the first instead
31 Things we did find are all things we have
32 Lost now
33 But again and again we're refusing to face
34 The truth
35 Please do it now, say your words those will tear down
36 All the wins of our love that has means to
37 Destroy us soon

E)

38 So we missed the change, it's eternal dance
39 It's so hard to learn the steps, but I'll do best I can
40 Just 'cause your presence breaks my weak defence
41 I will play this game but nothing seems to
42 Make a sense

Rakkaudessa ja parisuhteessa aidon olemisen vaatimus on luettavissa kaikkein näkyvimmin. Rakastaa ei voi kuin aidosti, ja parisuhde voi onnistua vain molempien ollessa rehellisiä ja vilpittömiä. Otteessa C näkyvät parisuhteen vaikeudet. Rakkauden osoittaminen vaatii todellista rohkeutta olla oma itsensä, ja toisen loukkaaminen voi olla helpompaa kuin kompromissien teko ja anteeksianto. Parisuhde vaatii aikaa ja työtä, ja vasta menetyksen uhatessa yksilö huomaa, miten tärkeästä asiasta suhteessa on kysymys. Miesäänen puheessa painottuvat ilmaukset *it's all gone wrong, never realized* ja *this is really what I want you to know*. Nainen uskoo miestä tämän ollessa rehellinen, mutta tehtyä – mitä se sitten onkaan – ei saa tekemättömäksi. Pieni toivonkipinä yhteiselon jatkumisesta jää kuitenkin kytemään (rivit 23-24).

Otteissa D ja E puhutaan myös parisuhteen ongelmista. Aidon olemisen pohdiskelun voi lukea riveiltä 26, 27, 33, 34 ja 40. Pahimmillaan suhteen vaikeudet voivat viedä elämältä sen tarkoituksen (rivit 36-37 ja 41-42) ja tekisi mieli paeta pois kaikesta. Sanoituksiin voi lukea sen, että parisuhde vaatii jatkuvaa työtä ja kehittelyä tai muuten kaikki on vaarassa tuhoutua. Yhteiselo on kuin ikuisesti jatkuvaa tanssia, jossa askeleet on opeteltava yhä uudelleen (rivit 38-39). Laulujen kirjoittajat ovat selvillä elämän perussuhteesta, kahden ihmisen yhdessäolosta ja heidän välisistä ongelmistaan, mutta hakevat siihen vastauksia jatkuvasti uusilla ilmaisumuodoilla, jotka näyttävät käsittelevän samaa teemaa: kuinka löytää oma itsensä ja toinen aito ihminen? Pohdiskellessaan omaa paikkaansa tässä maailmassa nuoret näyttäisivät siis arvostavan aitoutta ja rehellisyyttä sekä omaa ajattelua, mutta nämä vaatimukset ihmissuhteissa ovat niin kovia ja odotukset niin suuria, että epäonnistumiset muodostuvat uhkiksi. Suhteet ikään kuin latautuvat kovista odotuksista, mikä aiheuttaa lisääntyntä itsen haavoittuvuutta (vrt. Hoikkala 1998, 153; Ziehe 1991, 101-113).

OTE 2: ITSENSÄ PEILAAMINEN

Nuoruuteen kuuluu oman, ainutkertaisen minuuden etsintä. Etsimistä voisi luonnehtia myös kasvamiseksi. Oman itsen löytäminen nähdään jokapäiväisessä elämässä yleensä melko itsestään selvänä vaiheena nuoren elämässä. Minuus ikään kuin tulla tupsahtaa eteen ennemmin tai myöhemmin. Ensin nuorella on vähän vaikeaa, hän kapinoi, kritisoi, kokeilee – ja sitten ”murrosikä” on ohi ja nuori ”on löytänyt itsensä”. Tätä itsensä etsimisen vaihetta kuvaillaan yksilölliseksi prosessiksi. Mitä tällä yksilöllisyydellä tarkoitetaan? Minuuden toteutumisen etsinnässä elämykset ovat tärkeitä ja henkilökohtaisia. Juuri elämysten avulla yritetään erottua muista. Tämä merkitsee suuntautumista ihmissuhteisiin. Löytääkseen oman minuutensa nuori joutuu laittamaan itsensä peliin jokaisessa uudessa sosiaalisessa tilanteessa yhä uudelleen. Hän peilaa itseään muihin, vertailee, valitsee ja hylkää arvoja ja toteuttaa itseään – mutta hän tekee sen sosiaalisesti, yhdessä muiden kanssa. Eli itsensä etsiminen on pikemminkin sosiaalista kuin yksilöllistä toimintaa, vaikka tuloksena parhaassa tapauksessa onkin oma, ainutkertainen ja jopa ehjä minuus. Oman identiteetin tuottaminen jatkuvasti uudelleen voi olla kuluttavaa ja siihen liittyy mielialaherkkyttä, kuten seuraavista otteista voi havaita. Yksilöllisyys on sosiaalista valinnanvapautta tai vapautta olla valitsematta. Perustelen tätä tulkintaani katkelmin, joita kutsun *itsensä peilaaminen* –repertuaariksi.

A)

- 1 Mihin voisi kaiken vihan ja kateuden kätkeä
- 2 Voisiko olla törkeä ja lähteä
- 3 Katkeruus alkaa saada täyttä valtaa
- 4 Jos itsesäällissä aina vaeltaa

- 5 Maailmaan jos mahtuu liikaa maailmaa
- 6 Ei sitä voi yksin kokonaan vastaan ottaa
- 7 Jaettu ilo on kaksinkertainen
- 8 Salattu suru on yksinkertainen

Vaikka nuoret tuntuvat arvostavan yksilöllisyyttä ja omaa persoonallisuutta, keskeistä tuntuu olevan yksilöllisyyden esilletuonti juuri sosiaalisessa tilanteessa. Uskaltaako ja pystyykö nuori olemaan sosiaalisesti yksilöllinen (Suurpää 1996, 57)? Oman persoonallisuuden löytäminen ei otteen A perusteella ole helppoa. Kertojan mielialat heilahtelevat katkeruudesta kateuteen. Hän miettii jopa vaihtoehtoa poislähdöstä, mikä on luettavissa ainakin niin, että hän on pettynyt parisuhteeseensa. Laajemmin tulkiten hän haluaisi eristäytyä yhteisöstä. Kysymyksiä on paljon eikä niihin ole helppo löytää vastauksia yksin (rivit 5-6). Maailmaan voi mahtua liikaa maailmaa, kun valinnanmahdollisuuksia oman elämän suhteen on liikaa. Kuitenkaan yksinkään ei ole hyvä olla – vain seurassa kokemuksista voi iloitaa (rivit 7-8). Tämän näytteen perusteella yksilöllisyys ei ole valinnanvapautta, vaan ahdistavaa hengenheimolaisen etsintää.

B)

9 But I know it is time for the changes
10 And we both have the heartful of thoughts
11 We have never said
12 Ask me tonight, do I dream of escaping
13 Well I know it's not fair but you could
14 Be the first instead
15 Things we did find are all things we have
16 Lost now
17 But again and again we're refusing to face
18 The truth
19 Please do it now, say your words those will tear down
20 All the wins of our love that has means to
21 Destroy us soon

Tämä näyte sijoittuu sekä *aito oleminen* - että *itsensä peilaaminen* -repertuaareihin. Yhteiselolle etsitään toteutumisen mahdollisuuksia, ja on tullut aika pysähtyä kuuntelemaan itseään ja pohtimaan elämän arvojärjestystä. Yksilöt ovat sosiaalisen valintatilanteen edessä: Jatkaako yhdessä vai yksin? Ihmissuhteet edellyttävät yksilön halua kohdata valintatilanteet tunnetasolla, mikä ei ole helppoa. Toiselle ihmiselle on vaikea avautua puhumaan tunteistaan. Tässä katkelmassa molemmilla nuorilla on sydän täynnä ajatuksia, joita he eivät ole kuitenkaan toisilleen kertoneet. Kielikuvalla sydämestä kuulija saadaan odottamaan tunnepitoista tarinaa. Sitoutumisen vastakohtana nähdään pakeneminen.

Rohkeus olla oma itsensä on edellytys rakkaudelle, mutta totuuden kieltäminen estää itsen peilauksen, oman minuuden etsinnän, ja siksi myös ihmissuhteen. Oman minuuden tuottaminen näyttäisi olevan jatkuva prosessi.

C)

MV:

22 Could I come to see you, I've been down
23 It just feels that I have lost all I've found
24 I'd be grateful if you let me there
25 It's not what I deserve but show me your care

NV:

26 Come inside, your welcome anytime
27 Oh, it seems that you've been drinking for while
28 But it's good to see you, here with me
29 Just don't imagine I forgot your deceit

Identiteetin tuottaminen ei ole helppoa. Sosiaaliset tilanteet vaihtelevat ja yksilön on tuotettava itsensä jatkuvasti uudelleen, mikä voi olla hyvin stressaavaa (rivi 22). Tärkeät asiat eivät pysy itsestään selvästi (rivi 23). Kertoja tuntuu olevan hetkellisesti täysin eksyksissä ja kaipaa kipeästi toista ihmistä. Tämäkin ote kuvaa tunnetta ja yhteenkuuluvuutta. Ihmisen elämä ei ole vain hänen itsensä varassa vaan yksilö voi tulla ehjäksi vain toisen ihmisen kautta ja avulla, olemalla itsensä muiden joukossa. Tämä edellyttää nöyrää ja kunnioittavaa asennetta lähimmäisiä kohtaan (rivit 24-25). Laulussa käytetään yleistä teemaa miehen ja naisen välisestä suhteesta: nainen voi parhaimmillaan auttaa miestä löytämään itsensä ja ikään kuin pelastaa hänet kovalta maailmalta (vrt. Halme 1992, 19). Laulun sävy on melkein epäuskonnollinen. Mies etsii armahdusta, mutta se edellyttää häneltä enemmän kuin pelkän anteeksipyyntöä (rivi 29).

D)

30 Yesterday I was in the bus and next to me sat two old ladies
31 But they didn't talk about the weather or what sickness they had this time

32 I heard they were talking about the life
33 The other one said: "Nowadays people don't realize or don't believe anything what they can't sense"
34 Yesterday has been so long ago
35 The days are long but the life is short

36 Hey, tell me about the voices you are hearing
37 'cause I hear nothing but still I don't deny them
38 I remember and still I can hear
39 How you laughed at me
40 And you built the perfect bridge with you words

41 I was walking in the park alone
42 The sun tried to shine on me
43 But she was too tired to smile at me or to touch me with her hands
44 I saw these two old ladies sitting on the bench
45 And I thought: "Maybe they are talking 'bout life"
46 But what a pity they were talking 'bout the weather

Nuori yllättyy kuullessaan vanhojen naisten puhuvan jostakin muusta kuin säästä tai sairauksistaan. He puhuvat elämästä. Elämä tuntuisi olevan jotakin, minkä voi aistia ja tuntea (rivi 33). Elämykset ovat yksilöllisiä kokemuksia (vaikkapa ääniä oman pään sisällä) ja kokijalleen tärkeitä, vaikka muut eivät pääsisikään niistä osallisiksi (rivit 36-37). Elämysten tavoittelu ja vertailu ovat kuitenkin edellytyksiä yhteisille kokemuksille ja yhteisöllisyydelle. Otteen viimeisessä kappaleessa käy ilmi elämän ennustamattomuus: elämää ei voi ymmärtää ennakoita eikä välttämättä silloin kuin itse haluaisi, vaan ainoastaan omien kokemusten kautta. Vaikeiden elämänkysymysten pohdinta luodaan käyttämällä personoitua minämuotoa ja kuvausta yksinäisestä kävelyretkestä, jolloin edes aurinko ei jaksa kirkastaa mieltä. Nuori kohtaa sattumalta vanhat naiset ja odottaa kuulevansa näiltä vastauksia mieltä askarruttaviin kysymyksiinsä. Mutta hänen pettymyksekseen vanhukset puhuvatkin säästä. Elämään oppii vain elämällä ja kokemalla, ja hetkittäin nämä kokemukset saattavat saada yhteisesti jaetun merkityksen (rivi 40). Itsensä peilaaminen muihin ihmisiin ja oman itsen ymmärtämisen tavoittelu merkitsevät kokemusten lisääntymistä, mutta samalla myös vanhenemista. Niinpä nuori suuntautuu väistämättä tulevaisuuteen (rivit 34-35).

OTE 3: UHKAKUVA

Tulevaisuuteen suuntautuminen näyttäytyy lauluissa pikemminkin uhkina kuin myönteisinä valinnanmahdollisuuksina. Uhkat voivat olla menneisyyden kummituksia, nykyisyyden ahdistusta tai tulevaisuuden toivottomuutta. Nuoren valintatilanteet näyttäisivät olevan vaikeita, koska mahdollisuuksia on paljon ja jokainen valinta vie uuden valinnan eteen eikä seurauksista ole etukäteen tietoa (vrt. Ziehe 1991, 30-31).

Otteessa A yksilön oma tahto määräytyy jostakin ulkopuolelta käsin (”kohtalo ohjastaa miten haluaa”). Yksilöä valvotaan eikä omaa elämänhallintaa näytä juuri olevan. Valvontaa kuvataan passiivilla, mikä hämärtää toimijoita (kaikki sanomiset *kuunnellaan*, rivit 3-4). Yksilöllisyyttä ei ole ja yhteiskunta näyttäytyy valvontakoneistona. Tunnelma on synkkä ja vankilamainen, jopa hautajaismainen (rivit 5-6). Näkökulma on ilmeisen fatalistinen:

A)

- 1 Ulkona on pistävä tuuli, joka jutut kuljettaa
- 2 Minne haluaa
- 3 Nyt mieti sanoja, mitä suusta lasketkaan
- 4 Ne kaikki kuunnellaan
- 5 Kun käymme nukkumaan, hiukset ajetaan
- 6 Ja pukeudutaan mustaan
- 7 Meidän yhteisen perheen kohtalo ohjastaa
- 8 Miten haluaa

B)

- 9 Here we go again in this room and wait
- 10 Wish that someone came to break the silence
- 11 we've sustained
- 12 And again one day brings its light away
- 13 And the darkness comes to laugh as we will
- 14 Try and fail

Tässäkään näytteessä tulevaisuus ei anna juuri toivoa: jälleen kerran nuoret tietävät epäonnistuvansa (rivit 12-14). Heidän lukkiutunut elämäntilanteensa annetaan kielellisin keinoin ikään kuin pysähtyneisyyden tilana, mikä on tyypillistä epävakaan prosessin kuvaamiseksi. Nuoret vain odottavat ihmistä, joka tulisi rikkomaan piinaavan hiljaisuuden. Mutta toivon valo vaihtuu pimeydeksi, joka nauraa nuorten epäonnistumiselle. Toisaalta yksilöiden keskeneräisessä ratkaisussa piilee myös toivo ja mahdollisuus. Keskeneräisyys merkitsee myös liikettä, jatkuvaa mahdollisuutta itsensä kehittämiseen. Odottaminen ei ole vain luovuttamista, vaan uusien mahdollisuuksien tarkastelua. Nykyhetkeä ei uhrata tulevaisuuden kustannuksella.

C)

MV:

- 15 See I have this bottle would you like
- 16 Take a glass I want to give you this wine
- 17 Could we take a drink for things we had
- 18 And have another one for things couldn't last

NV:

- 19 Yes I take that wine and drink for you
- 20 But could be better not to meet again soon
- 21 Because loving you is endless fight
- 22 And I am sure you would destroy me this time

Etenkin parisuhdeteemassa nuorilla näyttää olevan tarve kertoa ongelmistaan löydettyään itselleen kuuntelijan. Repertuaarien yksi ominaisuushan oli juuri ihmisten houkuttelu tiettyihin rooleihin, ja laulut on aina tarkoitettu muiden kuultaviksi. Näyte on ongelmapuhetta, jossa muistellaan mennyttä tarkoituksena sovittaa vanhat ongelmat ja luoda perustaa uudelle alulle. Mutta miehen toiveikkuudesta huolimatta nainen näkee yhteisen tulevaisuuden uhkaksi, loputtomaksi taisteluksi, jossa hän tuhoutuisi. Uhkaa on tunne siitä, ettei pysty muuttumaan ja elämään yhdessä kumppaninsa kanssa uudella tavalla. Uhkan taustalla on kuitenkin toive paremmasta tulevaisuudesta. Näytteessä D yhteiselo saa päinvastaisen merkityksen. Puoliso ja perhe-elämä ovat turvallisuutta pelottavassa maailmassa:

D)

- 23 Sinä olet hiljainen turva, jonka viereen nukahtaa
- 24 Jos öisin pelottaa
- 25 Meillä on yhteinen perhe, jonka kuolema korjaa
- 26 Sitten aikanaan

E)

- 27 Your scorn
- 28 By your blind eyes
- 29 By your starlights and
- 30 By your soared minds
- 31 You'll fall from grace.

Näytteen E sävy on tuomitseva, suorasukainen ja jopa vahingoniloinen. Laulussa puhutellaan anonyymia yksilöä suoraan ja todetaan hänen synkkä tulevaisuutensa. Puhuteltu henkilö ei näyttäisi tiedostavan häneen kohdistuvaa halveksuntaa ja pilkkaa, vaan elää yhä loistokasta elämää (*by soared minds* ja *starlights*). Sokeat silmät eivät näe odottavaa pudotusta. Kirjoittaja on käyttänyt osuvasti metaforia ja vastakkainasetteluja (*starlights, soared minds – blind eyes, fall from grace*) tulevan uhkakuvan luomiseksi.

F)

- 31 Yesterday has been so long ago
- 32 The days are long but the life is short

- 33 Did you know your charity was too expensive for me?
- 34 All that is left in the end doesn't matter anymore
- 35 'Cause anyway everything disappears away

Näissä kahdessa pienessä repertuaarikatkelmassa puhutaan ihmisen pienuudesta ja tulevaisuudensuunnitelmien merkityksettömyydestä. Yksilön elämänhallinta tuntuu olevan kadoksissa, eilisestä on ikuisuus (kuvaustapa viittaa siihen, että silloin asiat olivat hyvin) ja päivät

tuntuvat pitkiltä, mutta nuori tietää elämän kuluvan nopeasti – hukkaanko (rivit 31-32)? Rivin 33 *charityn* voi lukea ystävyudeksi tai ystävän tarjoamaksi avuksi, joka oli kertojalle kuitenkin liian kallista eikä hän kyennyt vastaamaan siihen. Kertojan äänensävy on ahdistunut ja pettynyt, ikään kuin hän olisi jo valmiiksi luopunut tulevaisuuden toivosta. Millään ei tunnu olevan mitään väliä (rivit 34-35). Tulevaisuus on epäselvä ja uhkaava.

OTE 4: ELÄMÄNTUSKA

Nuoruutta voisi kuvata matkaksi. Se on jatkuvaa liikkeelläoloa, johon liittyy toisaalta melkein pärajattomalta tuntuva vapaus ja toisaalta epämääräinen ahdistus tulevasta (Kemppi 1999, 22).

Tarkastelen tätä nuoruuden ahdistusta *elämäntuska* – repertuaarin avulla.

A)

- 1 Pullopostissa saapuu onnela
- 2 Tuskaisen aamun mukana
- 3 Se on kuin kaunis tuonela
- 4 Tai ruma rakkaus ihana

Nuoret kuvaavat monissa lauluissaan elämän ahdistavuutta. Joskus ahdistukselle on selvä syy, mutta toisinaan sitä ei tuoda mitenkään konkreettisesti esille, jolloin ahdistusta voisi kuvata elämäntuskaksi (mt., 23). Näytteessä A näkyy elämän kaksijakoisuus: elämä on kaikessa ahdistavuudessaankin elämisen arvoista. Vastakohtaisuudet kuvaavat elämän laajaa jänneväliä vapauden ja rajoitusten välillä (kaunis tuonela, ruma rakkaus ihana). Metafora onnelan saapuminen pullopostissa voisi olla toivetta pois elämän synkästä todellisuudesta alkoholin avulla, halua unohtaa ahdistus edes hetkeksi.

B)

5 In this room again and there´s nothing changed
6 Well, it seems that no one ever comes to
7 Break these chains
8 It´s so fucking strange, how some things remain
9 So, new morning comes it´s time to start
10 Another day
11 Just another day

Jos liikkeelläolo on metafora nuoruudesta, niin sen vastakohtana on pysähtyneisyys vanhuuden kuvaamiseksi. Tällainen kuvaustapa on nähtävissä myös aikaisemmassa *itsensä peilaamisessa*, jossa katkelmassa D nuori kävelee puistossa (rivi 41), kun taas vanhukset istuvat penkillä odottamassa (rivi 44). Pysähtyneisyys on ahdistusta, valinnanvapauden ja elämänilon tukahduttamista. Näytteessä tätä ahdistusta kuvataan odottamiseksi huoneeseen kahlehdittuna (rivit 5-7). Pahinta tuntuu olevan juuri se, ettei mikään muutu. Toivoa muutoksesta sentään on (rivit 9-11).

Juuri epätietoisuus edessä olevista valinnoista aiheuttaa ahdistusta ja saa nuoren tuntemaan omat kykynsä riittämättömiksi:

C)

12 Is this sadness now all we have
13 Is there something we don´t understand
14 Lazy days and ferocious nights
15 Is this all we can find

Nuoruuteen ei näytä kuuluvan sen paremmin ahdasmielisyys (rivi 17) kuin odottelukaan (rivit 18-19), mutta kärsimys kylläkin (rivi 16):

D)

- 16 Place me suffer
- 17 And rip off intolerance
- 18 Waiting for afterworld
- 19 Blaming it afterwords

Ehkäpä nuoren elämäntuska voisi kuvastaa sopeutumattomuutta yhteisön laatiin vapautta rajoittaviin sääntöihin. Sääntöihin sopeutuminen merkitsee yhteisöön sopeutumista, mikä tarkoittaa myös luopumista jostakin omasta ja ainutkertaisesta. Nuoruuden vapaus ja elinvoimaisuus (joita kuvataan jälleen liikkeellä ololla näytteessä E) tuntuvat katoavan ahdistuksen ja ristiriitojen keskellä. Nuori tietää, ettei nuoruuskaan kestä ikuisesti (rivit 20-21) ja että yhteisöön sopeutuakseen on mentävä massan mukana, mistä kirjoittaja käyttää vertauskuvaa sokeutumisesta (rivi 22).

E)

- 20 What was once died long ago 'cause nothing's meant to last
- 21 By the highway
- 22 You know I'm getting blind, it's a way to survive
- 23 By the highway

- 24 Maybe this is just an empty road without the beginning or the end
- 25 I must walk straight from a day to another day
- 26 I can see the edges already

Nuoruus elämänvaiheena on kuin tyhjä tie ilman alkua ja loppua. Matkaaja ei tunnu aavistavan matkansa tarkoitusta, mutta eteenpäin on mentävä edessä hämöttävistä kuilun reunoista huolimatta (rivit 24-26). Liikkeessä oleminen on tärkeää.

10.3. Mielleyhtymien paljastaminen

Analysoimani repertuaarit ovat tulkinassa käyttämiäni apuvälineitä, eivät itse ilmiöitä. Mutta repertuaarit ovat kuitenkin olemassa – me luomme ne ja käytämme niitä jatkuvasti puheessamme. Ne on vain osattava löytää. Laulujen sanoituksista on löydettävissä repertuaarien lisäksi myös muita vaikeasti havaittavia merkityksiä, jotka eivät käy ilmi suoraan tekstistä. Luonnehdin näitä merkityksiä miellelyhtymiksi. Niitä on vaikea analysoida siksi, että tutkija joutuu pakosti tekemään paljon omaa tulkintaa ja omista konstruktioista voi olla vaikeaa päästä eroon. Ainoa keino miellelyhtymien paljastamiseksi on lukea aineistoa yhä uudelleen läpi erilaisista näkökulmista ja raportoida omat päättelyt tarkasti.

Olen pyrkinyt edellä osoittamaan repertuaarien moninaisuuden ja toisiinsa viittaavuuden antamalla näytteitä mahdollisimman useasta tekstikohdasta. Repertuaarissa olevien lausumien ei tarvitse olla samanlaisia, mutta niiden välisten suhteiden ja erojen on kuitenkin oltava säännönmukaisia eikä mielivaltaisia. Tästä huolimatta minua jäi vaivaamaan muutama kappale, jota en saanut sijoitettua mihinkään käyttämäni repertuaariin. Koska en halunnut keksiä väkisin uutta repertuaaria näille tekstikohdille enkä myöskään jättää niitä kokonaan huomiotta, tuon nämä miellelyhtymiksi luokittelemani kohdat esille ilman analyysia. Lukija voi halutessaan sijoittaa näytteet oman tulkintansa perusteella.

A)

Ja me kaikki katsellaan
Kuu syttyy palamaan
Maapallo muuttaa suuntaa
Omalla radallaan

B)

Seinät hengittävät samaa ilmaa
Kertovat kaiken mitä kuulla en tahtoisi
Silmät kohmeessa jokainen aamu
Jo tieto siitä on paha krapula

C)

When those were born?

Did affectation face it sore?

When the sight prepares to fill

Tiny accession breeds a thrill

D)

If it was water, then it would spit its bells

And its moisture frugality would deny all the violence

To unstitch and just to divide

Concerning me and my own will

Just to feel in vain.

E)

From discarded ambience

To comfort of innocence

We'll bring the mood instead

Of trying to fit in

And when the sight insists to fill me

The sore spot of mind prepares to lead me.

11. PÄÄTELMIÄ

Laulu saa kuulijoiden päässä erilaisen merkityksen tulkinnasta riippuen. Tätä voi pitää paitsi ongelmana myös kielen rikkautena, sillä laulut saavat ihmisen ajattelemaan ja näin syntyy vuorovaikutus laulun ja kuulijan välille. Laulujen kuuntelu on aina myös niiden tulkintaa ainakin jollain tasolla, ja on mahdotonta sanoa, mikä on oikea tulkinta. Ei ole olemassa sen enempää oikeita kuin vääriäkään tulkintoja, mutta perustelut voivat vaihdella paljonkin. Yksiselitteistä tulkintaa ei koskaan pystytä saavuttamaan. Tässä mielessä tekstintulkinta onkin ongelmallista ja saattaa tuntua turhauttavalta. Mutta tulkintojen moninaisuus avaa myös mielenkiintoisia mahdollisuuksia. Sanoitusten analyysissä voidaan paneutua erilaisiin tulkintamahdollisuuksiin, joita lukijalle avautuu. Vaikka ihmiset elävät eri maailmoissa, heillä on yhteisiä kulttuurisia kokemuksia, joilla he voivat tulkita laulut eri tavoin. Lukemistapahtuma on yksilöllinen ja monista tekijöistä koostuva prosessi, joten merkitysten lukeminen teksteihin ei voi tapahtua vain yhdellä tavalla. Kukin lukija rakentaa omilla diskursiivisilla taidoillaan tekstit uudelleen merkityssysteemeiksi. Näistä erilaisista merkityssysteemeistä on mahdollista päätellä jotakin todellisuuden luonteesta.

11.1. Laulut uutta tuottamassa

Lauluilla nuoret paitsi kuvailevat asioita myös luovat uusia näkökulmia. Metaforat ovat loistavia työvälineitä tähän tarkoitukseen. Ne ovat merkityksiä luovia rinnasteisia kielikuvia, jotka selittävät yhtä asiaa toisen kautta. Metaforaa voi pitää perustavana todellisuuden merkityksellistämisen kannalta (Lehtonen 98, 40). Analysoimassani neljässä repertuaarissa esiintyi runsaasti metaforista puhetta (*pullopöytä saapuu onnela* tai *you know I'm getting blind it's a way to survive by the highway*, vain muutamia mainitakseni). Tehdessään todellisuutta ymmärrettäväksi itselleen ja muille nuoret kuvaavat uusia käsitteitä vanhojen avulla. Näin he helpottavat kielen hallintaa olemalla taloudellisia, kun heidän ei tarvitse määritellä jokaista uutta käsitettä erikseen.

Kussakin kulttuurissa on sille ominaisia kertomustyyppisiä, joilla halutaan varmistaa kertomusten ymmärrettävyys. Kertomustyypit taas vaativat niin kertojalta kuin kuulijaltakin tiettyjä diskursiivisia taitoja. Vain näillä diskursiivisilla taidoilla esimerkiksi laulutekstit on tunnistettavissa lauluiksi. Nuoret käyttävät tietoisesti tai tietämättään yleisesti hyväksytyjä kertomistapoja lauluissaan. He käyttävät usein minäkertojahahmoa, joka on mielestäni merkki kulttuurissamme arvostettavasta yksilöllisyydestä. Henkilöhahmoa arvioidaan omien kokemusten valossa. Nuoret

myös pyrkivät sanomaan lauluissaan jotakin ja jollekin – yhdentekeviä asioita ei kannata kertoa. Koska lauluista on mahdotonta erottaa sitä, minkä kertoja jo ennakkoon olettaa kuulijan tietävän, laulujen tekstit ja niiden kontekstit kietoutuvat erottamattomasti yhteen. Ne edellyttävät siis tiettyjen esitysmuotojen tuntemista. Esimerkiksi seuraavassa säkeessä

Mailmaan jos mahtuu liikaa maailmaa
Ei sitä voi yksin kokonaan vastaan ottaa
Jaettu ilo on kaksinkertainen
Salattu suru on yksinkertainen

kuulija tuskin jää pohtimaan sitä, kuinka kaiken käsittävään maailmaan voi mahtua itseään liikaa taikka onko olemassa joku toinen, isompi maailma. En usko hänen myöskään menettävän yöuniaan miettimällä matemaattisesti mahdotonta laskutoimitusta ilon kaksinkertaistamisesta se jakamalla. Kuulija on oppinut, että lauluteksteissä pohditaan yksilön olemassaoloa kärjistämällä, kyseenalaistamalla ja käyttämällä metaforia.

11.2. Repertuaarit yhteisöllisyyden ilmentäjinä

Tutkimusongelmanani oli selvittää, miten nuoret rakentavat lauluteksteillään yhteisöllisyyttä vahvistavia käytäntöjä ja mitä repertuaareja teksteistä on löydettävissä. Etsin ja nimesin lauluista neljä repertuaaria (aito oleminen, itsensä peilaaminen, uhkakuva ja elämäntuska), joiden avulla tarkastelin sitä, kuinka nuoret tuottavat itsensä omaksi yhteisökseen. Diskurssianalyttisesti ajateltunahan nuorten identiteetti liittyy ryhmän kykyyn pitää yllä vakiintuneita kuvaustapoja itsestään.

Olen yhtenä määritelmänä kuvannut nuoruutta matkaksi, jota määrittelee epävarmuus. Matkan lähtökohta ja päämäärä ovat hämärän peitossa, mutta matkalla olo on itsessään tärkeää. Tämän määrittelyn nojalla huomaa liittyväni osaksi sitä suurta joukkoa, jonka mielestä nuoruus on ikään kuin väheksyttävä olotila, josta vain jatkuvasti puuttuu jotakin (vrt. Hoikkala 1993, 239). Murrosikä on tämän kypsyvämmyyden kiteytymä. Mutta ajattelen asiaa hiukan pitemmälle.

Päämäärättömyys elämän matkalla ei ole järjen tai tahdon puutetta, vaan keskeneräinen liike on myös uusien mahdollisuuksien tarkastelua, erilaisten valintojen tekoa ja puntarointia. Luulenpa, että suuri osa aikuisista kaipaa juuri tuota valinnanvapautta. Kuinka nuoret sitten erottuivat nuoriksi tuolla elämänsä matkalla? Vastaan itselleni neljän repertuaarin avulla.

Vaikka nuoruus on liikettä ja energiaa, se on myös kriittistä itsetutkiskelun aikaa, hetkellistä pysähtymistä ja arviointia. Nuoruuteen näyttäisi kuuluvan halu ymmärtää itseä ja muita aidosti sekä pyrkimys massasta erottumiseen. Rakkaudessa ja parisuhteessa aidon olemisen vaatimus on luettavissa kaikkein näkyvimmin. Rohkeuteen olla oma itsensä liittyy kuitenkin epäonnistumisen riski, sillä vaatimukset ovat kovia ja odotukset suuria (aidon olemisen repertuaari).

Etsiessään ainutkertaista minuuttaan nuori hakee elämyksiä ja suuntautuu ihmissuhteisiin. Hän joutuu laittamaan itsensä peliin jokaisessa uudessa ihmissuhteessa. Tällainen sosiaalisuus arvomaailman muodostamiseksi voi olla antoisuuden lisäksi myös hyvin kuluttavaa (repertuaari itsensä peilaaminen).

Nuorilla on paljon mahdollisuuksia tulevaisuutensa suhteen. Valinnat ovat kuitenkin vaikeita, koska jokainen nuoren valinta johdattaa hänet uuden valinnan eteen eikä seurauksista ole etukäteen tietoa. Samalla kun lukuisia mahdollisuuksien kirjo antaa vapauden itsensä kehittämiseen, se luo myös uhkia ja epävarmuutta jatkuvien valintatilanteiden vuoksi (uhkakuvarepertuaari).

Epämääräinen ahdistus tulevasta luo nuoruuteen jatkuvan jännitteen, jonka toisessa päässä ovat vapaus ja elinvoimaisuus ja toisessa ahdistus ja ristiriidat. Taolaista vertauskuvaa käyttäen nuoruutta voisi luonnehtia vastakkaisten voimien yhteensulautumiseksi ja jatkuvaksi vuorotteluksi. Nuori pyrkii olemaan vapaa, mutta tuota vapautta rajoittaa tieto elämän ristiriidoista. Nuoren tehtävänä on onnistua löytämään harmonia vastavoimien välillä (elämäntuskarepertuaari).

Kuinka löytämäni repertuaarit ovat sidoksissa aikamme kulttuurisiin ja kielellisiin käytäntöihin? Tutkimukseni taustalla on ollut jatkuvasti ajatus kulttuurisesta kontekstista, joten on aika laajentaa tulokset käsittämään nykykulttuuria. Repertuaarit eivät voi olla tyhjiössä leijuvia, irrallisia käsitteitä, vaan ne ovat jatkuvasti sidoksissa aikamme kielenkäyttöön ja elintapoihimme. Tietystikään omakaan tutkimukseni ei alkanut tyhjästä. Minullahan on väistämättä näkemykseni todellisuuden luonteesta ja myös nuorisosta sekä ilmiönä että käsitteenä. Oma maailmankuvani on vaikuttanut ratkaisevasti sekä tutkimusaiheeseen että –menetelmän valintaan, ja pyrin etsimään vastauksia aikani keskeisimpiin kysymyksiin. Nuorisossa riittää jatkuvasti määrittelemistä ja kyseltävää. Voisi sanoa, että olen yhdistänyt koulutukseni, työni ja harrastukseni tutkimalla nuorisobändien sanoituksia. On helppo olla Siuralan (1998, 232) kanssa samaa mieltä siitä, että nuorisoa tutkittaessa nuorisotyöntekijän on oltava osin tutkija ja tutkijan osin nuorisotyöntekijä. Nuoriso on siis tunnettava sekä käsitteellisesti että ilmiönä. Tehtävän vaikeutta kuvastaa

nuorisotutkijoiden ja nuorisotyöntekijöiden ajatusten jääminen melkoisen kauaksi toisistaan. Teoria ja käytäntö eivät kohtaa nuorisossa.

Ziehe (1991) on luonnehtinut jälkimodernia nuorisoa ainutkertaisuuden tavoittelijaksi, jolla on uudenlainen mahdollisuus tulkita itseään vanhan perinteen murruttua. Hoikkala (1998, 152) mukailee Zieheä puhumalla nuorison ”sumeasta tilasta” ilman auktoriteetteja ja perinteisiä käyttäytymiskoodeja, jossa keskeinen kansalaistaito on taito valita. Nuorilla on useita erilaisia valinnanmahdollisuuksia elää elämäänsä eikä vain yhtä ainutta oikeaa ratkaisua ole olemassa. Parhaimmillaan tällainen giddensiläinen elämänpolitiikka toteutuu juuri uusina mahdollisuuksina; esimerkiksi työttömyyskin voi olla mahdollisuus valita jotakin muuta ja kehittää itseään edelleen (vrt. Roos 1998, 29). Pahimmillaan nuoret lamaantuvat valintojen viidakossa. Tästä Ziehe (1991, 31) käyttää ilmaisua ”subjektin ylikuumeneminen”, jolloin nuori ei enää pysty käsittelemään kaikkia mahdollisuuksiaan.

Valitsee nuori sitten mitä tahansa elämässään, niin tärkeää näyttäisi olevan kaiken kontrolloitavuus. Elämä on saatava hallintaan. Hallitsemattomuus on pahasta. Kontrollintarve näyttäytyy hyvästä elämästä uneksimisena ja puhumisena (vrt. Hoikkala 1998, 154). Tällainen haave hyvästä elämästä näkyy myös nimeämässäni repertuaareissa, joilla nuoret pitävät itseään esillä. Heillä on tietoisuus tehdä asiat aina toisin, mikä johtaa helposti sitoutumattomuuteen ja elämän sirpaloitumiseen. Hetkellistä pätkäelämää voi hallita, mutta elinikäinen sitoutuminen (työhön, suhteeseen ja yhteisöön) on liian vaativaa ja se koetaan pikemminkin uhkaksi kuin elämänarvoksi. Elämyksellisyyttä tavoitteleva nuori miettii elämänsä mielekkyyttä yksilöllisyyttä ihannoivassa yhteiskunnassa, ja kuitenkin hänellä on tarve olla sosiaalisesti yksilöllinen. Pirstaloituneessa yhteiskunnassa nuoren elämä näyttäisi ainakin näennäisesti irtoavan sosiaalisista yhteyksistään, vaikka nuoruudenkin lähtökohdat ovat sosiaalisesti annetut.

11.3. Hyvä elämä

Palaan kysymykseen tutkimuksen etiikasta. Millä tavoin tämä tutkimukseni voisi auttaa nuoria saavuttamaan hyvän elämän? Pohtimatta hyvän elämän luonnetta siteeraan Lasse Halmetta (1992, 43): ”Laulut ovat kriittinen ääni, jota vallanpitäjät tarvitsevat ihanteiden muistamiseksi.” Lause sanoo paljon laulujen tarkoituksesta. Olennaista ei ole se, ovatko laulujen diskurssit totta vai eivät, vaan tärkeää on niiden vaikuttavuus. Saavatko ne aikaan käytännön vaikutuksia? Tässä mielessä

diskurssit toimivat aina suhteessa valtaan. Mitkä sitten ovat nuoren hyvän elämän esteenä?

Kysymys on vaikea jo sen vuoksi, että juuri kun luulemme saavamme selville mitä nuoriso on, se on jo muuttunut. Samalla tavalla muuttuvat historiallisesti kaikki yhteiskunnallisessa keskustelussa keskenään kamppailevat diskurssit. Mitä esimerkiksi on hyvä elämä ja kuka sen määrittelee? Niinpä diskursseja pitääkin kritisoida eikä hyväksyä annettuina. Diskursiivinen tutkimus voi edistää nuorten hyvän elämän saavuttamista paljastamalla puheesta niitä kielellisesti tuotettuja esteitä, jotka ovat nuorten pyrkimysten tiellä. Esimerkiksi nuorisotyöttömyys ei aina johdu nuorten puutteellisista yhteiskunnallisista taidoista, vaan se voi olla pelkästään yhteiskunnan rakenteesta itsestään johtuva ongelma, joka ei siten poistu pelkästään nuorten yksilöllisellä toiminnalla (Puuronen 1997, 223). Parhaimmillaan diskursiivinen tutkimus paljastaa sosiaaliseen kielenkäyttöön juurtuneita harhoja, mikä osaltaan auttaa meitä hyvän elämän tavoittelussa.

12. JÄLKIVIISAUTTA

Vaikka tämän työn kritisointi onkin viime kädessä muiden lukijoiden kuin itseni tehtävä, haluan vielä nostaa esille muutamia tutkimusprosessin aikana mieleeni tulleita kysymyksiä. Kvalitatiivinen tutkimustilanne ei koskaan ala tyhjästä eikä ole loppu millekään, joten myöskään aineisto ei tyhjenny yhdellä metodilla tehtyyn luentaan eikä teksteille ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tulkintaa.

Ensinnäkin voidaan pohtia valitsemani tutkimusmenetelmän toimivuutta. Kriittisessä kielentutkimuksessa (jota siis myös diskurssianalyysi edustaa) on yleistä tieteidenvälisyys ja monialaisuus. Tutkittavat asiat nähdään tärkeämmiksi kuin se, mitä eriytyneitä metodeja käytetään. Vaarana on tietysti *eklektisyys* eli naapuritieteestä valitaan vain ne metodit, jotka tukevat omaa tutkimusta. Siksi jatkuva valintojen perustelu on ensiarvoisen tärkeää. Metodivalinta on myös teoreettinen valinta, sillä se merkitsee tutkittavan maailman valintaa (Puuronen 1998, 249).

Toiseksi voidaan kyseenalaistaa todellisuuden tarkastelu ilmiötä kuvaavilla käsitteillä (repertuaarit). Tulkinnassa ei ole olemassa objektiivista totuutta, vaan vain erilaisia näkökulmia ilmiöiden tarkastelussa. Tällöin on varottava sitä, ettei tutkimus perustu vain intuitiiviselle kyvyllä ilmaista tekstien synnyttämiä tunne-elämyksiä, jolloin ratkaisemattomaksi ongelmaksi muodostuu kahden erilaisen intuitiivisen näkemyksen kohtaaminen (Nummi 1988, 139-140). Intuitiivinen tieto ei voi kasvaa vaan parhaimmillaankin vain vaihtua joksikin toiseksi.

Kolmanneksi kysymyksiä herättää ajatus merkitysten tilapäisyydestä. Lukija ei ole passiivinen kiinteiden merkitysten vastaanottaja, vaan hänellä on diskursiivisia taitoja, joilla hän rakentaa tekstin uudelleen merkityssysteeminä. Eri tekstejä luetaan eri odotuksin ja yhteisön muuttuessa myös kieli muuttuu. Kielen lisäksihän kaikki muutkin havaintomme koostuvat erilaisista merkeistä. ”Semiotiikan isäksikin” tituleerattu Charles S. Peirce on sanonut, että vasta lukemalla merkkejä opitun pohjalta näemme sen, mitä luulemme näkevämme (Alasuutari 1989, 93). Vaikka kielen merkitykset ovatkin vain tilapäisiä, ongelmallista ei niinkään liene käsitteiden ymmärtäminen kuin ajatus siitä, että ei välttämättä olekaan olemassa kielestä ja ihmisestä riippumatonta ulkoista todellisuutta. Kun kieltä pidetään vain välineenä faktojen kuvaamiseksi todellisuudesta, puheessa käytetyt käsitteet otetaan helposti annettuina pohtimatta sen kummemmin kulttuurista kontekstia.

Ja neljänneksi on hyvä pohtia hermeneuttista näkemystä tulkinnan ja tulkittavan erottamattomasta suhteesta. Onko vaarassa käydä niin, että tulkinta korvaa lopulta sen kohteen (vrt. Mikkonen 1998, 20)? Onko tekstin merkitys ja arvo lukijan päätettävissä, hänen ennakko-oletuksissaan vai lukemisessa itsessään?

Kuva nuorista muotoutuu sen mukaan, kuka nuoria tarkastelee. Mutta onko nuorison määrittely lopultakaan neuvottelukysymys? Tutkija tekee suuren virheen, jos hän olettaa etukäteen nuorten uskovan samoihin arvoihin kuin hän itse. Nuoriso ei tunnu taipuvan tutkijoiden luomiin teoreettisiin malleihin, koska nuoruus ei sellaisia lopultakaan tunne. Nykynuoruus ei määriy prosessina ajassa, vaan se pysyy jatkuvassa liikkeessä. Se on lukemattomia mahdollisuuksia ja vapautta yhteisöllisestä vastuusta, se on elämysten tavoittelua ja se on ahdistusta. Nuorisomusiikki on samalla sekä aidosti yhteisöllistä että samalla itsenäistä ja persoonallista, sosiaalista todellisuutta kritisovaa. Musiikki toimii nuorille aidon sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä. Nuoret luovat sanoituksillaan tuokiokuvia elämästä, ja noista hetkittäisistä kuvista kuulijan on mahdollista tunnistaa jotakin tuttua.

LÄHDELUETTELO

Painetut lähteet:

Aho, S. & Laine, K. 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Alasuutari, P. 1989. Erinomaista, rakas Watson. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Hanki ja Jää.

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Barthes, R. 1993. Tekijän kuolema, tekstin syntymä. Tampere: Vastapaino.

Berger, P. & Luckmann, T. 1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. Vesa Raiskila. Helsinki: Kirjapaino-Oy Like.

Billig, M. 1987. Arguing and thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology. Cambridge: Cambridge University Press.

Burr, V. 1995. An Introduction to Social Constructionism. London: Roudledge.

Culler, J. 1986. Ferdinand de Saussure. New York: Cornell University Press.

Ehrnrooth, J. 1988. Hevirock ja hevarit: Myytit, tyylit, alakulttuuri. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja no 83.

Fairclough, N. 1995. Media Discourse. London: Edward Arnold.

Fairclough, N. 1997. Miten media puhuu? Suom. Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.

Fiske, J. 1992. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Hall, S. 1999. Identiteetti. Suom. Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Halme, L. 1992. Onko siinä sanoma? Mitä Juice todella sanoi. Helsinki.
- Halme, L. 1994. Rockin syvin olemus. Filosofia, uskonto ja rock. Helsinki.
- Heidegger, M. 1963. Sein und Zeit. Tübingen.
- Heikkinen, V. 1999. Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä. Vaasa: Ykkös-Offset Oy.
- Heinonen, J. 1997. Katseita suomalaisuuteen. Vastarinta ja luopuminen suomalaisessa kansanomaisessa kulttuurissa. Helsinki: TA – tieto.
- Heinämaa, S. 1996. Ele, tyyli ja sukupuoli. Merleau-Pontyn ja Beauvoirin ruumiinfenomenologia ja sen merkitys sukupuolikysymykselle. Tampere: Gaudeamus.
- Heiskanen, I. & Mitchell, R. (toim.) 1985. Lättähatuista punkkareihin. Suomalaisen valtakulttuurin ja kulttuurien kohtaamisen kolme vuosikymmentä. Keuruu: Otava.
- Helve, H. (toim.) 1997. Arvot, maailmankuvat, sukupuoli. Helsinki: Yliopistopaino.
- Heritage, J. 1996. Harold Garfinkel ja etnometodologia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Alkuteos: Garfinkel and Ethnometodology.
- Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hoikkala, T. 1989. Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. Helsinki: Painokaari Oy.
- Hurrelman, K. (ed.) 1994. International Handbook of Adolescence. Westport & London: Greenwood Press.

- Isokangas, A. 1999. Villejä rubiineja. Väärinkuultuja laulunsanoja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Isokangas, A. 2000. Minä suojelen sinua taiteelta. Lisää väärinkuultuja laulunsanoja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1999. Diskurssianalyysi liikkeessä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jokinen, A. 1999. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa: Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. Diskurssianalyysi liikkeessä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 37-53.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Juhila, K. 1999. Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa: Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. Diskurssianalyysi liikkeessä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 160-201.
- Järviluoma, H. 1997. Musiikki, identiteetti ja ruohonjuuritaso. Amatöörimuusikkoryhmän kategoriatyöskentelyn analyysi. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Karlsson, F. 1988. Kieli ja kognitio. Teoksessa: Hautamäki, A. (toim.) Kognitiotiede. Helsinki: Painokaari Oy. 121-140.
- Ketola, K. 1997. Maailmankuvat ja niiden tutkimus. Teoksessa: Helve, H. (toim.) Arvot, maailmankuvat, sukupuoli. Helsinki: Helsinki University Press. 9-38.
- Knuuttila, S. 1994. Kaiken kattava kulttuuri. Teoksessa: Kupiainen, J. & Sevänen, E. (toim.) Kulttuurintutkimus. 9-32.
- Lehtonen, M. 1998. Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.

- Lehtonen, M. 1995. Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen. Tampere: Vastapaino.
- Mikkonen, K. 1998. Tulkinnan kierteessä. Huomioita tekstiin viittaamisen ja tulkintayhteisön käsitteistä. Teoksessa: Sipilä, J. (toim.) Konteksti – tutkimuksen avainsana. Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 51. Vaasa: Ykkös-Offset.
- Nieminen, J. 1998. Neljä näytöstä nuorisotutkimuksen historiasta. Teoksessa: Helve, H. (toim.) Nuoruudesta! Nuorisotutkimusseuran kymmenvuotisjuhlakirja. Helsinki: Hakapaino Oy. 206-222.
- Nummi, J. 1988. Alussa oli tekijä. Teoksessa: Anttila, J. (toim.) Teokset, taustat, tutkijat. Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 42. Mänttä: Mäntän Kirjapaino Oy.
- Parker, I. 1992. Discourse Dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology. London: Routledge.
- Peräkylä, A. 1990. Kuoleman monet kasvot. Tampere: Vastapaino.
- Pesonen, H. 1997a. Sukupuolitettu maailmankuva. Teoksessa: Helve, H. (toim.) Arvot, maailmankuva, sukupuoli. Helsinki: Helsinki University Press. 38-60.
- Pesonen, H. 1997b. Kieli ja sosiaalinen todellisuus. Diskurssianalyysin lähtökohtia. Teoksessa: Sjöblom, T. Tutkija, tekstit ja uskonto. Helsinki: Limes ry:n kirjapaino. 133-149.
- Potter, J & Wetherell, M. 1987. Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour. London: Sage.
- Puuronen, V. 1997. Johdatus nuorisotutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Puuronen, V. 1998. Kärpänen ikkunassa. Ja muita ajatuksia nuorista ja nuorisotutkimuksesta. Teoksessa: Helve, H. (toim.) Nuoruudesta! Nuorisotutkimusseuran kymmenvuotisjuhlakirja. Helsinki: Hakapaino Oy. 236-252.
- Rauhala, L. 1986. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Hakapaino Oy.

- Roivainen, I. 1999. Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona. Helsinki: Paintmedia Oy.
- Roos, J. P. & Hoikkala, T. 1998. Elämänpolitiikka. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Silverman, D. 1985. Qualitative Methodology and Sociology: Describing The Social World. Aldershot: Gower.
- Siurala, L. 1998. Riippumattomuudesta kumppanuuksiin. Teoksessa: Helve, H. (toim.) Nuoruudesta! Nuorisotutkimusseuran kymmenvuotisjuhlakirja. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Suoninen, E. 1993. Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa: Diskurssianalyysin aakkoset. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 48-74.
- Suoninen, E. 1997. Miten tutkia moniäänistä ihmistä? Diskurssianalyttisen tutkimusotteen kehittäminen. Acta Universitatis Tamperensis 580. Vammala: Vammalan kirjapaino.
- Suoninen, E. 1992. Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta. Tampere: Tampereen yliopisto. Jäljennepalvelu.
- Suurpää, L. 1996. Yksilöllistä sosiaalisuutta vai sosiaalista yksilöllisyyttä? Nuorten yhteiskunnallisten identiteettien poluilla. Teoksessa: Suurpää, L. & Aaltojärvi, P. (toim.). Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Pieksämäki: Raamattutalo.
- Söderholm, S. 1987. Näkökulmia rockkulttuuriin. Keuruu: Otava.
- Wittgenstein, L. 1981. Filosofisia tutkimuksia. Suom. Heikki Nyman. Porvoo: WSOY.
- Ziehe, T. 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Tampere: Vastapaino.

Painamattomat lähteet:

Alén, H. & Ryyänen, S. 1998. Kalsarit ja kravatti. Miehen pukeutumisen diskursiivinen rakentuminen. Sosiologian pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Järviluoma, H. & Roivainen, I. 1997. Jäsenkategorisoinnin analyysi kulttuurisena metodina. Sosiologia – lehti nro 34. 15-25.

Kemppi, J. 1999. Valoisampaan elämään enkö pääsis jo tänään? Diskurssianalyttinen tarkastelu nuorisobändien sanoituksista. Yhteiskuntatieteen kandidaatin tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kyhyräinen, S. 1992. Bänditoiminta nuorisokulttuurisena ilmiönä. Nuorisotyön opetusjaoston tutkielma. Tampereen yliopisto.

Pylvänäinen, M. 2000. Ratkaisu kielen päällä. Diskurssianalyttinen tutkimus Oman Elämän Valtias –koulutuksen parikeskusteluista. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.

LIITE 1

KYSELYLOMAKE NUORISOBÄNDEILLE

Olen kasvatustieteen opiskelija Tampereen yliopistosta ja teen lopputyötäni nuorisobändien sanoituksista. Tutkin sitä, mistä nuoret lauluissaan kertovat. Siksi tarvitsen nuorisobändeiltä heidän omia sanoituksiaan. Haluaisin yhdeltä bändiltä kaksi sanoitusta, jotka voit valita vapaasti itse. Ainoa ehto siis on, että sanoitusten tulee olla bändin itsensä tekemiä.

Ole hyvä ja vastaa myös lyhyesti näihin muutamaan kysymykseen. Vastauksia ei tule näkemään kukaan muu kuin minä. Vastattuasi kyselylomakkeeseen laita se ja valitsemasi sanoitukset palautuskuoreen ja tiputa se lähimpään postilaatikkoon. Kiitos jo etukäteen yhteistyöstä!

1. Milloin bändi on perustettu?

2. Bändin ikä- ja sukupuolijakauma?

3. Minä vuonna valitsemasi sanoitukset ovat syntyneet?

4. Millaiseksi luonnehditte soittamaanne musiikkia?

5. Kenelle musiikkinne on tarkoitettu, ja millaiselle yleisölle haluatte esittää sitä?

6. Millaisessa käytännön tilanteessa laulujenne tekstit ovat syntyneet?

Kiitos vastauksistanne!